

**MATERIALS
OF THE XVIII INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND
PRACTICAL CONFERENCE**

**PROCEEDINGS OF ACADEMIC
SCIENCE - 2022**

August 30 - September 7, 2022

Volume 3

SHEFFIELD
SCIENCE AND EDUCATION LTD
2022

SCIENCE AND EDUCATION LTD

Registered in ENGLAND & WALES Registered Number: 08878342
OFFICE 1, VELOCITY TOWER, 10 ST. MARY'S GATE,
SHEFFIELD, S YORKSHIRE, ENGLAND, S1 4LR

Materials of the XVIII International scientific and practical Conference
Proceedings of academic science - 2022 , August 30 - September 7, 2022:
Sheffield. Science and education LTD -56 p.

Date signed for printing ,
For students, research workers.
Price 3 euro

ISSN 2312-2773

© Authors , 2022

© SCIENCE AND EDUCATION LTD, 2022

ECONOMIC SCIENCE

Foreign economic activity

Залесский Борис Леонидович

Белорусский государственный университет

ВАЖНО ПРОДОЛЖАТЬ СИСТЕМНУЮ РАБОТУ ДЛЯ НОВЫХ ПРОЕКТОВ

В августе 2022 года в Минске состоялось девятое заседание совместной межправительственной комиссии по двустороннему сотрудничеству между Беларусью и Узбекистаном, участники которой отметили важность продолжения системной работы для новых перспективных совместных инициатив, чтобы общими усилиями в ближайшие годы достичь кратного увеличения объемов взаимной торговли. Напомним, что «в 2021 году товарооборот Беларуси и Узбекистана составил \$301,9 млн и увеличился к уровню 2020 года на 7,8%, экспорт – \$245,4 млн (рост на 3,3%). Сальдо положительное – \$188,9 млн» [1]. Основными позициями белорусского экспорта в 2021 году стали мясо и мясопродукты, лекарственные средства, полимеры винилхлорида, сухое молоко, диагностические реагенты, вакцины, сыворотки из крови, древесно-стружечные плиты, сыры и творог. В первом полугодии 2022 года белорусско-узбекский товарооборот превысил 190 миллионов долларов и увеличился почти на 40 процентов. При этом положительное сальдо с белорусской стороны составило 100,7 миллионов долларов. Сейчас стороны видят реальную возможность по достижению взаимного товарооборота в 500 миллионов долларов. В этой связи Беларусь готова увеличить поставки продовольственных и сельскохозяйственных товаров, дорожно-строительной, коммунальной и специальной техники, карьерных самосвалов, продукции деревообработки, нефтехимии, фармацевтики, медицинской техники.

Что касается промышленной кооперации и создания совместных производств, то всего «в Узбекистане уже зарегистрировано 103 организации с белорусскими инвестициями, а также действуют представительства ООО “Автопромснабспедишн”, ООО “Софтклуб”, ООО “АмантисМед”, ООО “Белвитунифарм”» [2, с. 23]. В 2022 году хорошим результатом совместной работы можно считать выпуск техники на базе шасси Минского автомобильного завода. «Если до недавнего времени осуществлялась только надстройка на готовые машинокомплекты, то в апреле этого года был представлен первый самосвал МАЗ, собранный в Узбекистане. Имеются все возможности обеспечить высокую локализацию этого производства» [3]. Ведется работа по возобновлению производства белорусских тракторов в Узбекистане. А «БЕЛАЗ готов поставить Узбекистану совершенно новые модели техники для перевозки горных масс, которые отличаются как высокой экологичностью, так и эффективностью» [4]. Предприятие "Белкоммунмаш" заинтересовано принять участие в развитии узбекской транспортной инфраструктуры и совместно реализовать инициативы по запуску экологически чистого пассажирского транспорта. Белорусские специалисты готовы предложить комплексное решение по созданию эффективной и безопасной системы общественного электротранспорта: от строительства необходимой инфраструктуры до поставок самых современных моделей техники.

Увеличились показатели между двумя странами и в области агропромышленного комплекса. За шесть месяцев 2022 года рост оборота сельскохозяйственной продукции вырос как в экспорте, так и в импорте. «В Узбекистан экспортируются мясопродукты, молочные продукты и детское питание. Импорт представлен в основном овощебахчевой продукцией, виноградом, сухофруктами, орехами» [5]. А для растущей животноводческой отрасли Узбекистана белорусская сторона готова организовать поставки высокопродуктивных премиксов с выходом на совместное производство комбикормов в этой стране Центральной Азии.

Говоря о белорусско-узбекском сотрудничестве в фармацевтической отрасли, следует сказать, что белорусские инвесторы в Ташкенте успешно реализуют проект по производству антибиотиков с широким спектром действия. Белорусский холдинг "Белфармпром" с коллегами в Узбекистане прорабатывает возможность создания совместных производств по выпуску медицинских препаратов по непересекающимся позициям. В сфере строительства стороны заинтересованы в совместном проектировании инфраструктурных объектов Узбекистана, промышленных зданий, объектов здравоохранения, в том числе фармацевтической промышленности. Узбекская сторона проявляет интерес к белорусской продукции деревянного домостроению. Учитывая активно развивающийся в Узбекистане туристический сектор и его потребности в экологически чистых жилых объектах, то сотрудничество в этом направлении весьма перспективным.

Интересные белорусско-узбекские проекты осуществляются и в образовательной сфере. В частности, сейчас Барановичским государственным университетом совместно с Самаркандским государственным университетом и Джизакским государственным педагогическим институтом выполняют программы "двойных дипломов". Предполагается, что студенты и магистранты будут обучаться в БарГУ и в вузах-партнерах на основе белорусского и зарубежного положительного опыта. «Набор планируется осуществлять по специальностям "практическая психология", "дошкольное образование", "психология", "экономика"» [6]. А Брестский государственный технический университет будет сотрудничать с Бухарским инженерно-технологическим институтом. В июле 2022 года вузы подписали соглашения о сотрудничестве, чтобы взаимодействовать в организации переподготовки и повышения квалификации преподавателей из Бухары в Бресте. «Начнем с этого, дальше сможем сотрудничать по первой и второй ступеням высшего образования» [7]. Институт в Бухаре – крупный учебный и научный центр в Узбекистане.

Обучение ведется на восьми факультетах, высшее образование получают более 11 тысяч студентов по 30 направлениям бакалавриата.

Литература

1. Головченко и Арипов обсудили наращивание товарооборота Беларуси и Узбекистана [Электронный ресурс]. – 2022. – URL: <https://www.belta.by/economics/view/golovchenko-i-aripov-obsudili-naraschivanie-tovarooborota-belarusi-i-uzbekistana-520574-2022/>
2. Залесский, Б. Ориентация – на результат. Реализация возможностей международных экономических связей / Б. Залесский. – LAP LAMBERT Academic Publishing, 2022. – 76 с.
3. АПК, промкооперация, строительство. Заяц о планах взаимодействия с Узбекистаном [Электронный ресурс]. – 2022. – URL: <https://www.belta.by/economics/view/apk-promkooperatsija-stroitelstvo-zajats-o-planah-vzaimodejstviya-s-uzbekistanom-520299-2022/>
4. Промкооперация, поставки техники, деревообработка. Беларусь и Узбекистан обсудили взаимное сотрудничество [Электронный ресурс]. – 2022. – URL: <https://www.belta.by/economics/view/promkooperatsija-postavki-tehniki-derevoobrabotka-belarus-i-uzbekistan-obsudili-vzaimnoe-520492-2022/>
5. Беларусь и Узбекистан обсудили вопросы дальнейшего сотрудничества в сфере АПК [Электронный ресурс]. – 2022. – URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-i-uzbekistan-obsudili-voprosy-dalnejshego-sotrudnichestva-v-sfere-apk-520545-2022/>
6. БарГУ разрабатывает совместными образовательными программы с узбекскими партнерами [Электронный ресурс]. – 2022. – URL: <https://www.belta.by/regions/view/bargu-razrabatyvaet-sovmestnye-obrazovatelnye-programmy-s-uzbekskimi-partnerami-520325-2022>
7. БрГТУ будет сотрудничать с Бухарским инженерно-технологическим институтом [Электронный ресурс]. – 2022. – URL: <https://www.belta.by/regions/view/brgtu-budet-sotrudnichat-s-buharskim-inzhenerno-tehnologicheskim-institutom-514381-2022/>

Marketing and management

Lutfullayeva Rano Akhmedzhanovna

candidate of economic sciences, Associate Professor of the Department «Economics and Management», Kazakhstan University of Innovation and Telecommunication Systems, Almaty, Kazakhstan

SITUATIONAL PREREQUISITES OF THE RESTRUCTURING PROCESS IN THE SYSTEM OF ECONOMIC UNCERTAINTY AND MANAGEMENT

The crisis of everyday management approaches, apparently, cannot be investigated in the form of a general and clearly manifested phenomenon. The inadequacy of current management to market requirements was found, first of all, in advanced countries, most focused on American management theories and practices. Japanese and West German enterprises, which creatively adopted the American experience and adapted it to their national characteristics, were able to create highly effective strategic management systems that forced many to look at intra-company management differently [1, 2, 3].

Many economists perceived this as a kind of modification and called strategic planning strategic management. However, this cannot be simplified to management modification, because strategic management should be considered as its qualitatively new level, as a new management philosophy.

The paradigm of strategic management is called in the economic literature of the United States «silent management revolution». Apparently, there are concrete reasons for this, since the main provisions of the new paradigm can be applied in management practice without immediately breaking and destroying existing mechanisms and structures, while enriching them and consistently adapting them to new conditions. Exploring this aspect of the paradigm under consideration, L.I. Evenko in the introduction of the work of I. Ansoff's «Strategic Management» notes that due to the complexity of the external environment of the enterprise, the technologies on which its activities are based are increasingly moving away from the principles of managerial rationalism and are forced, first of all, to think about the adaptability of their in-house systems [4].

One of the key competencies of corporate management in market conditions is the ability of enterprises to train and manage the knowledge of their employees. It is no coincidence that the idea of strategic management «Management training» (Management by Learning) has recently become particularly popular. The basis of this concept consists in organizational knowledge, defined as a written set of principles and rules that informatively ensure the processes of managerial decision-making, behavior and actions of individuals of the enterprise. ...Knowledge is proposed to be considered as a separate most important source of the key abilities of the enterprise [5].

Competitiveness on the world market is an indicator of the pace of development of an economic entity, the effectiveness of its production, financial and commercial activities, and, of course, the amount of accumulated knowledge. In this regard, one of the tasks of strategic management is to transform accumulated knowledge into competitive advantages. At the same time, it is necessary to achieve such a position in the enterprise that knowledge is acquired regardless of current tasks, as it can reduce the likelihood of knowledge development.

There are a number of categories of knowledge [5]: «to know how, why and what», which make up practical, theoretical and strategic knowledge.

Now let's move on to one of the ways of strategic management, acting in the context of strategic planning - enterprise restructuring. The reform of the enterprise is quite difficult, quite painful for employees, and naturally, this cannot be done in a short period, because it is necessary to conduct thorough preparation, analysis, development of the program algorithm, i.e. the development of a reform strategy.

In Table 1, based on the comparative characteristics of various control systems, an algorithm for the phased development of planning is given.

Table 1 - Comparative analysis of the characteristics of control systems

Values	Budgeting	Long-term planning	Strategic planning	Strategic management
Assumptions	Repetition of the past	Trends are unchanged	New trends	Incomplete predictability
Types of changes	Lags behind the reaction of the enterprise	Comparable to the reaction of the enterprise		Ahead of the company's reaction
Processes	Cyclic			Real time

The basis of management	Deviation control	Foreseeing the possibilities of increasing	Changing the strategic goal	Accounting for market development and the environment
Emphasis on management	Stability/reactivity	The ability to anticipate	Analysis	Creative approach
Period	since the 1900s	since the 1950s	since the 1970s	since the 1990s
Note – compiled by the author on the basis of the conducted research				

It can be seen from the presented table: the control systems under consideration, in general, are focused on an increasing level of environmental instability and an ever lower predictability of future phenomena.

As can be seen, the evolution of management systems is considered as a reaction to the complexity of management tasks [6].

The concept of restructuring has been described since the early 90s. The processes of studying and developing strategic management and restructuring went on simultaneously. In the conditions of increasing competition, strategic management has implemented, in general, its functions, but global reforms have required new approaches to the functioning of the enterprise. In this case, strategic management acted as the basis for the development of restructuring.

Speaking about the concepts of «strategic management» and «restructuring», it should be noted that their connecting link is strategic planning. And this is natural: the development of plans is an integral part of the life of any enterprise.

Consider the essence and differences of these concepts.

We have shown above that strategic management is a system of entrepreneurial management of an enterprise's activities, focused on the development of strategies designed, among other things, for evaluating and taking into account future transformations in everyday decisions and providing the enterprise with methods for implementing selected strategies. The end result of strategic management is to ensure not only survival, but also the achievement of sustainable development of enterprises in the long term.

A distinctive point of the analysis of strategic management is that it is unacceptable to investigate restructuring as an enterprise strategy. «Those who turn

restructuring into a strategy inevitably doom themselves to death, in recent years many have died such a death» [7].

That is, it can be argued that restructuring is only a component of the strategy and acts as its consequence.

A distinctive point of the analysis of strategic management is that it is unacceptable to investigate restructuring as an enterprise strategy. «Anyone who turns restructuring into a strategy inevitably condemns himself to death, in recent years many have died such a death» [8].

That is, it can be argued that restructuring is only a component of the strategy and acts as its consequence.

Within the framework of strategic management, the main basic strategies of the enterprise are determined. Restructuring can only act as a project component of these strategies, i.e. because the restructuring of an economic entity, as we have indicated above, is not an enterprise strategy, but manifests itself as its consequence.

Although there are a lot of strategies aimed at survival, self-destruction, etc., their last stage is the need to restructure the enterprise (Figure 1).

This approach makes it possible to identify the need to attract (in order to implement the restructuring program) different models and methods, within the framework of optimally structured processes, the stages of which must necessarily undergo research on the financial and economic activities of an economic entity, to develop a restructuring concept.

In the current realities of the Kazakh economy, economic entities are characterized, in general, by any of two survival strategies - the strategy of active survival and the strategy of passive survival in existing conditions.

When using a passive survival strategy, enterprises are engaged in reducing the share of costs by reducing production volumes, reducing the technological level, reducing employment and wages, using state subsidies and subsidies, non-payments to all creditors.

The strategy of active survival, on the contrary, is characterized by the following features: constant search for new market niches, updating the assortment, increasing marketing costs, reducing primary costs (consumption of gas, energy, water, etc.) based on the introduction of advanced technology, restructuring of non-profitable types of production, reduction of non-payments, search for new organizational

structures. An active survival strategy is based on stabilization (or weak growth in production volumes).

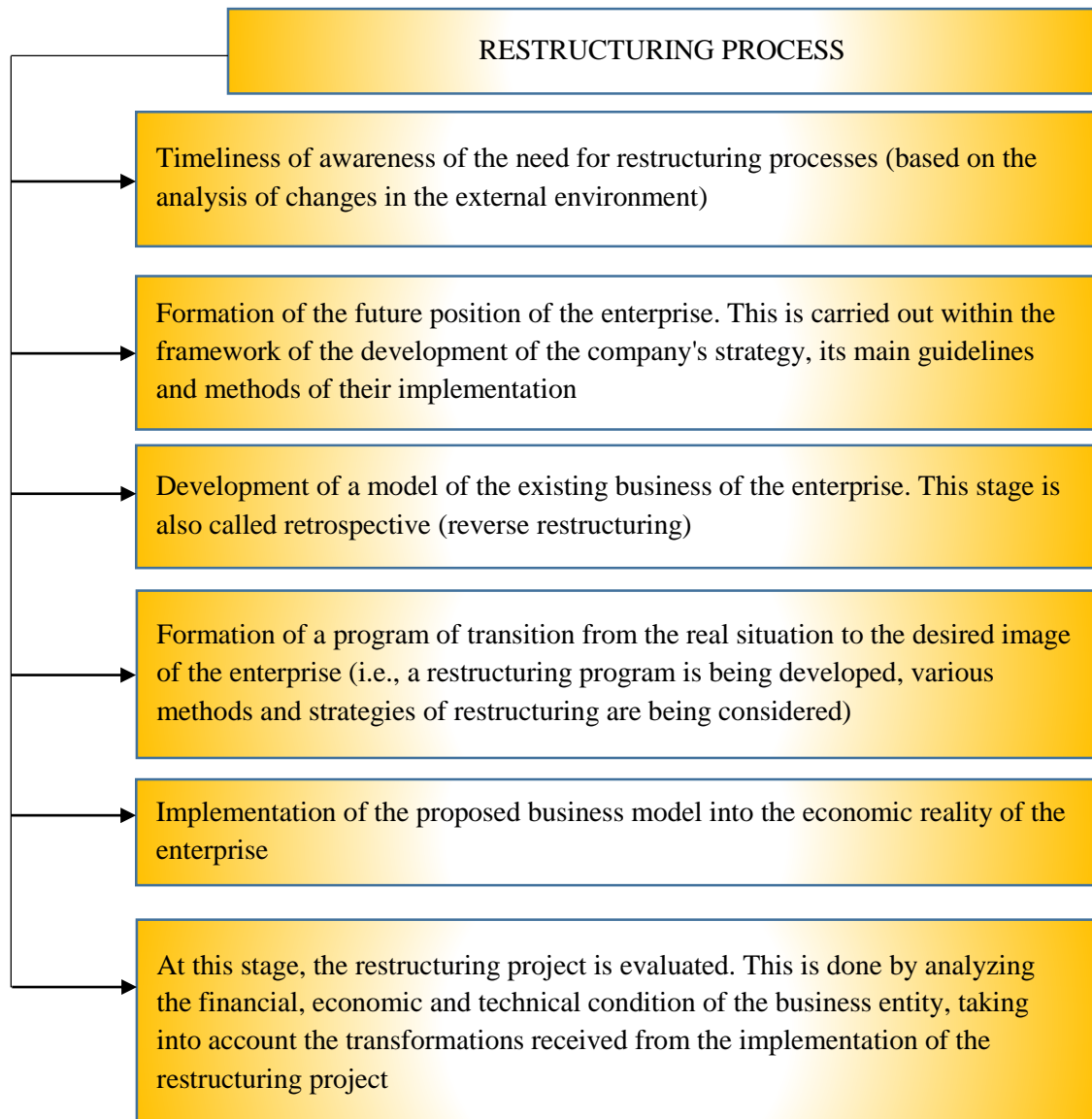

Figure 1 – General scheme of the restructuring process

Note – compiled by the author on the basis of the conducted research

One of the main obstacles to the implementation of an active survival model is an acute shortage of own working capital, the lack of the possibility of covering it with a loan.

Although, in fairness, it should be noted that even many economic entities with generally favorable financial condition have a shortage of their own resources for investment projects, and the implementation of their planned modernization is carried out due to the formation of new debts.

Experts note that a formalized approach based on standard criteria for evaluating the production and financial activities of enterprises does not allow for an unambiguous answer about their solvency, moreover, quite a large part of them will be characterized as an enterprise having an unsatisfactory economic condition. Hence, there is a need for market institutions and markets to analyze economic entities not only from the standpoint of standard performance criteria. It is necessary to find adequate criteria for assessing the production and financial activities of economic entities in order not to miss the prospects for their development.

The assessment of the enterprise is carried out on the basis of many factors and sources, primarily on the materials of annual reports (Although, it must be admitted that the reporting itself appears, most likely, as statistical material for the past time on some historical date, rather than operational financial and economic information. Nevertheless, it is very significant).

The elements of accounting statements are the foundation for creating financial criteria for bringing together a large information array that is difficult to compare. The criteria developed on this basis make it possible to analyze the production and financial activities of the enterprise for the reporting and previous periods, make forecasts for the future, as well as compare with other similar enterprises in the industry.

Today, the established practice is such that enterprises are forced to submit to various authorities disparate and often disorienting information about their activities.

However, even if we imagine a situation in which economic entities would provide objective and complete information, the financial methods of analyzing the production and financial activities of enterprises in the current realities would remain imperfect. The explanation for this is the following circumstances.

Firstly, financial criteria are always aggregate. Hence, it is clear that the final results obtained can fluctuate significantly, while the general characteristics of the market situation are able to neutralize specific factors concerning certain economic entities.

Secondly, the presence of such factors suggests that everyday production and financial activities and market assessments are not able to objectively show the possible degree of stability and potential of an economic entity. Therefore, there is a need to separate uncharacteristic indicators of the state of an economic entity from the general information array on the market.

This approach, based on a thorough analysis of information, allows us to develop alternative methods that can provide criteria for the successful survival of enterprises in a market economy.

In a number of literary sources on the problems of enterprise restructuring, general and characteristic aspects and their interrelation are considered. However, it should be noted that the transformation of management structures or detailing itself does not change anything, which indicates the need for a systematic approach to restructuring processes based on in-depth analysis and fundamental transformation of the enterprise. Within the framework of the second chapter, we will propose a list of organizational issues and develop an algorithm for organizational processes of enterprise restructuring, the implementation of any of them will entail the involvement of another, and in general, a systematic approach to restructuring processes.

Restructuring is an integral part of the company's life, necessary hygiene, without which the business loses its ability to survive. It is difficult to disagree with the above concept, because it complements and explains the definition.

In the mentioned work, the restructuring process is investigated in the form of an unbroken sequence of three stages: At the first stage, an economic model of the enterprise is built. Researchers compare this model with the cardiovascular system of the human body, which provides circulation of the resources necessary for its functioning.

The second stage of restructuring implies the construction of the skeleton of the enterprise. The creation of a physical infrastructure is aimed at bringing the physical components of the enterprise into compliance with both the economic model and production processes. The authors note that, identical to the human skeleton, the physical infrastructure is characterized by a protracted adaptation to the requirements of the whole organism and the surrounding world, while often accompanied by the necessary painful procedures.

At the final stage of restructuring, the working architecture of the enterprise is being rebuilt. This includes the reorganization of production and technological processes in order to meet the highest goal and indicators of the enterprise.

There are many ways to restructure an enterprise, including those related to: reorganization of an economic entity (related to a change in its organizational and legal form); reorganization of the organizational structure of management of an economic

entity; technological reorganization; reengineering of business processes; bankruptcy of an economic entity; debt restructuring and others (Figure 2).

As you can see, all methods of restructuring are reduced to changing the structure of something.

The researchers note that there are also approaches of direct and indirect impact on an economic entity: with direct impact on an economic entity, restructuring appears to be the initiative of top managers of the enterprise, owners, etc. That is, the initiative for transformation flows directly from the enterprise.

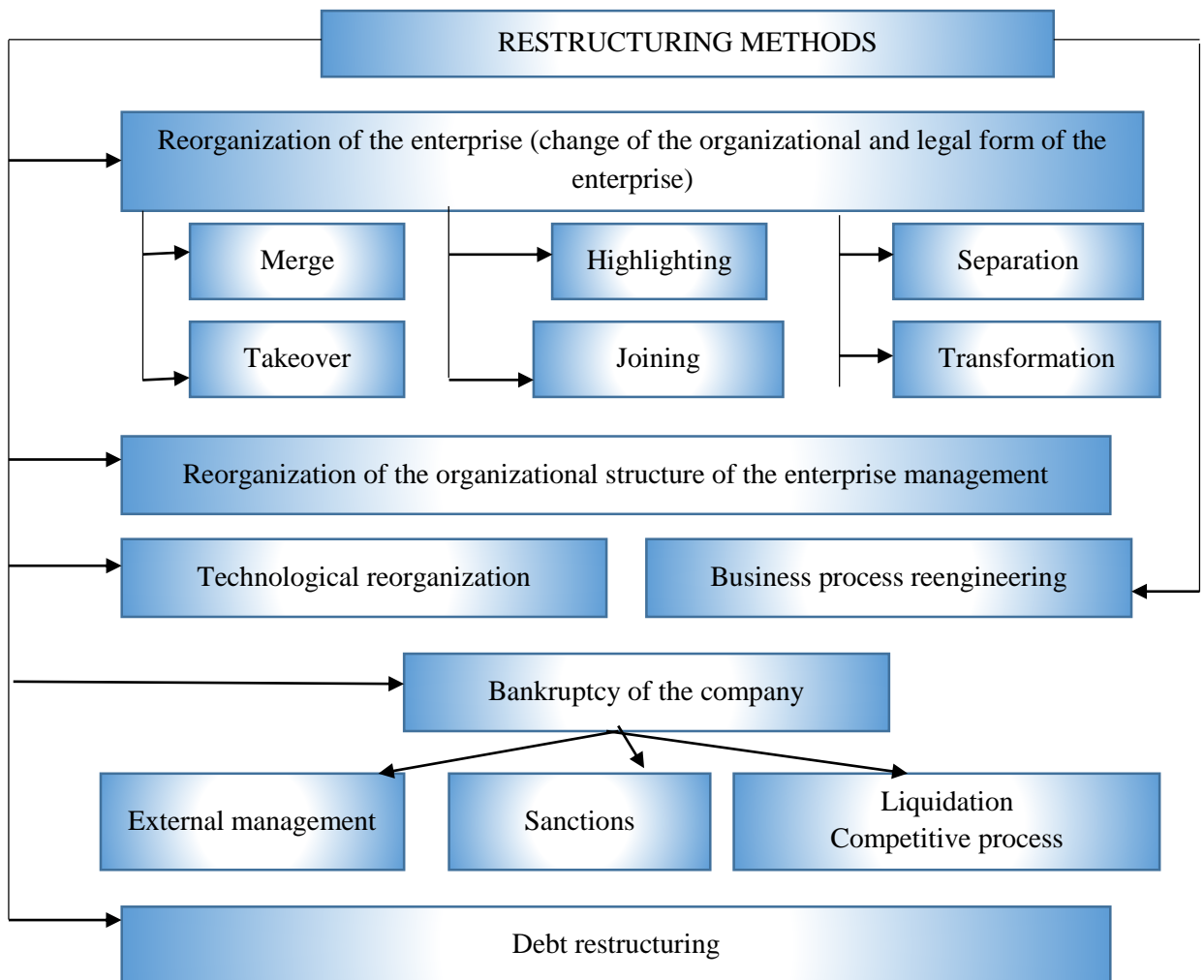

Figure 2 - Classification of restructuring methods
 Note – compiled by the author on the basis of the conducted research

Speaking about the essence of restructuring, it is impossible to do without identifying the factors that determine the method of restructuring.

A system of factors influences any process in different directions.

The system is a set of interrelated elements that exist in relations with each other, forming a holistic education. A factor is a fundamental circumstance in any process. At the same time, the elements of the system are level 1 elements - methods of restructuring and level 2 elements - factors.

The process is understood as the work of an economic entity, and the circumstances that manifest themselves within the process are factors. The factors are specific and grouped by each method - which determines the relationship of the elements of level 2 purposefully for each method.

The main prerequisites for reforming the enterprise are:

1. The presence of an inefficient enterprise management system. This may be due to the absence of: enterprise development strategies; personnel with market thinking, inefficient financial management.

2. Insufficient size of the authorized capital of joint-stock companies.

3. The need to develop an effective mechanism for collecting debtors.

4. Unbearable costs for the maintenance of socio-cultural facilities and housing and communal services.

5. Low investment attractiveness.

Thus, restructuring is a complex process aimed at removing an economic entity from a problematic situation. It affects all areas of the functioning of an economic entity: from its production and financial activities and ending with the organizational culture of the economic entity.

Thus, restructuring is the implementation of a set of actions to improve management, increase production efficiency, form competitive advantages, reduce production costs, and improve final results.

List of sources used:

1. Seetharaman P. Business models shifts: Impact of Covid-19 // International Journal of Information Management, 2020, vol. 54, no. 102173.
2. Wilson D. Small Business Crisis Management Strategies. Walden University, 2016. 114 p.

3. Braun B. Preparedness, crisis management and policy change: The Euro area at the critical juncture of 2008-2013 // *The British Journal of Politics & International Relations*, 2015, vol. 17, pp. 419-441.
4. Spillan J., Hough M. Crisis planning in small business: Importance, impetus, and indifference // *European Management Journal*, 2003, vol. 21, pp. 398-407. DOI: 10.1016/S0263-2373(03)00046-X.
5. Wilson D. *Small Business Crisis Management Strategies*. Walden University, 2016. 114 p.
6. Doern R. The experiences of small businesses during the London 2011 riots // *International Small Business Journal*. 2016, vol. 34, no. 3, pp. 276-302.
7. Baily M.N., Bosworth B.P. US manufacturing: Understanding its past and its potential future // *The Journal of Economic Perspectives*, 2014, vol. 28(1), pp. 3-26.
8. Клейнер Г.Б. Системный ресурс Стратегической устойчивости экономики // *Научнотехнические ведомости СПбГПУ. Экономические науки*, 2015, № 4(223), с. 10-24.

PEDAGOGICAL SCIENCES

Problems of training of specialists

Саулебек Нұрай Қазбекқызы

7M01513 – Биология мамандығының 2-курс магистранты

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КОЛЛЕДЖДЕ БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДАҒЫ БІЛІМ ЖҮЙЕСІН ҚҰРАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Педагогикалық колледжінің білім алушыларына биологияны оқытудағы білім жүйесін құрастырудың өзектілігі қазақстандық білім беру жүйесінің қазіргі кезде модернизациялау кезеңінде және биологиялық білім жүйесін құрастырудың заманауи әлемнің қоғамдық өмірінде маңызды болғанына тікелей байланысты. Әлемде болып жатқан радикалды өзгерістер білім беруге қоғамдық талаптардың өзгеруіне және оларды қанағаттандыру қажеттілігіне әкеледі. Бұл инновациялық үдерістердің жүзеге асырылуына септігін тигізеді [1].

Қазақстан Республикасында білім беру барысында биологиялық білім жүйесін дамыту тұжырымдамасына сәйкес биологиялық білім жүйесі - білім беру бағдарламаларын игеруге дайындау, олардың кәсіби бағдарлары үшін жағдай жасау, білім алушылардың арнаулы бейімділігі мен қызығушылығын, танымдық қабілетін ескеруге бағытталған білім беру үдерісінің құрылымы мен мазмұнын ұйымдастыру түрі, білім алушылардың оқуын даралау мен саралап жіктеудің педагогикалық жүйесі [2,14-16 б] деп атап көрсетілген.

Педагогикалық теория мен тәжірибе заманауи ғылымда болып жатқан интеграциялық үдерістерді толық түрінде бейнелейді, олар пәнаралық байланыстардың күшеюіне аралас ғылыми пәндерінің негіздерін интеграциялап құрастырудан көрінеді. Биологиялық білім жүйесін қалыптастыру бағдарына ұқсас объектілер мен таным әдістері бар пәндерден қалыптасатын «биологиялық білім жүйесі» сөзі көптеген жағдайда интеграцияналды теңдеулермен бейнеленеді.

Нақты объектілеріне қарай ғылымдар жаратылыстану, гуманитарлық, техникалық болып бөлінеді. Ғылыми білім құрылымында арнайы орынды математика алады, себебі математика ғылымы оқытатын заңдылықтар

бейнеленбейтін материяның салалары жоқ, әсіресе құрылым қасиеті жоқ және философия адам болмысының негізгі принциптері мен негіздері туралы, адамның табиғатқа, қоғам мен рухани өмірге қатынасының жалпы маңызды сипаттамалары туралы білім жүйесін жасайтын әлемді тану мен қоғамдық сананың ерекше формасы болып табылады [3].

Философия жеке оқу пәні ретінде жалпы білім беретін оқу орындарының оқу жоспарына енбейді.

Ғылымдардың әрқайсысы жеке бейін түзе алады (биологиялық, математикалық, географиялық және т.б.) Бірақ бейіндік білім берудің міндеттерінің бірі жоғары оқу орнына түсуге даярлық, сондықтан бір ғана пәнді күшейту дұрыс емес.

Қазіргі кезде педагогикалық колледж студенттеріне оқытылатын пәндерді таңдаудың екі тәсілі бар – біріншісі - білімдерлік жіктеу, екіншісі-білім алушылардың қалауы бойынша жеке оқу жоспарларын құру. Ғылымдарлық жіктеу - бұл жеке оқу жоспарларының негізінде биологиялық жүйе құрастыруға бағытталған пәндердің әртүрлі болуының мүмкіндігін білдіреді. Бұл жеке оқу жоспарын құрудың негізгі өлшемдері болып табылады. Білім алушылардың қызығушылықтары білімнің нақты саласындағы кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру міндеттерімен сәйкес анықталады.

Ғылымдарлық талдау негізінде биологиялық білім жүйесін қалыптастыру мәселесі бойынша ғылымдарлық талдаудың 2 түрін бөліп көрсетуге болады: пәннің сала ішілік (циклдік), сала аралық (цикларалық). Бұлардың әрқайсысы биологиялық білім жүйесін қалыптастыруға ұсынылуы мүмкін. Тәжірибелік байланыстырудың құрамына ене алатынын кейбір пәндер арқылы қазіргі интеграция курстарынан көруге мүмкіндік бар. Мәселен «биология» оқу пәніне әкелетін физиология, экология негіздері мен ботаника, анатомия, адамның физиологиясы мен гигиенасы, валеология генетика және т.б. атап өтуге болады [4, 20-23 б.].

Мынандай сұрақ туындауы мүмкін: бұл ғылымдардың білім беру жағдайында жеке оқу пәндеріне бөлінуі қаншалықты маңызды? Циклдік және циклдаралық байланыстар негізінде бейіндерді қалыптастыру маңыздырақ.

Әрбір циклдың пәндік танымы кең болатындықтан олар циклішілік бейіндерге бөлінеді (мәселен химия-биология, химия-физика және т.б.) бірақ бұл циклралық бейіннің болу мүмкіндігін жоққа шығармайды.

Бұл өз кезегінде педагогикалық колледжінің білім алушыларына биологияны оқытудағы білім жүйесін құрастыру мақсатына жету жолдарының бірі болып табылады. Биологиялық білім жүйесін құрастыру тұжырымдамасына сәйкес білім алушылардың жеке тұлғалық ерекшеліктерін, қабілеттерін, сапалы білім беруді толығымен қанағаттандыруға бағытталғандығы зерттелген [5].

Жүргізілген зерттеулерге талдау жасау арқылы педагогикалық колледж студенттеріне биологиялық білім жүйесін құрастырудың маңызды сипаттамаларын айқындауға мүмкіндік берді. Колледж студенттеріне білім берудің педагогикалық жүйесі ресурстарды пайдаланудың тиімділігін, сапасын және қолжетімділігін көздейді.

Отандық және шетелдік тәжірибелерге талдау жасау, биологиялық білім жүйесін қалыптастыру жүйесінің негізі саралау екенін көрсетті. Саралауды оқытудың теориялық негіздерін қалыптастыру мүмкіндіктерін В.В. Степаненковтың [6], А.Д.Ерентуева [7] психологиялық-педагогикалық зерттеулері алдыңғы орынды иеленеді. Педагогикалық колледждің білім алушыларына берілетін білім, олардың жеке мүмкіндіктері мен білім алуға қажеттілігіне сай болуын қарастырады. Оқытудағы білім сапасы, жеке тұлғаның бойында қалыптасқан талаптарына сай білім беру нәтижесі болуын қарастырады. Білім берудің тиімділігі, білім мазмұнын жеткізу құралдарына сай нәтижелі болатынын қарастырады.

Білім алушылардың жеке тұлғалық бейімділігін, қабілетін, кәсіпті иеленуге деген қажеттілігін толық қанағаттандыру үшін, білім берудің қолжетімділігі мен заманауи білім беру үшін ерекше педагогикалық жүйе қажет, ал оның өзі мынадай қағидаларға негізделеді: дифференциациялау, интеграциялау, вариативтілік, оқытуды даралау, дамытушылық, биологиялық білім жүйесін құрастырудың іс-әрекеттік сипаты .

Педагогикалық колледжінің білім алушыларына биологияны оқытудағы білім жүйесін құрастыру арқылы оқытудың тағы бір маңызды қағидасы оның *дамушы, іс-әрекеттік* сипаты болып табылады. Ол білім беру мазмұнының практикалық бағытталуы мен оны меңгеру әдістерінің белсенділігінен құралады.

Бұл қағиданы жүзеге асырудың көмегімен оқытудың әлеуметтенген бағытына және түлектерді ары қарайғы еңбек қызметіне дайындық жүзеге асырылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мадгужа А.Г., Нурлыбекова А.Б., Т. Р. Нурмухамбетова. Теоретико-методологические основы исследования ценностного отношения к здоровью //Электронный научно-образовательный вестник «Здоровье и образование в XXI веке». №10, (Т 8). – Шымкент, 2006
2. Пирожков Г. П. Краеведческое образование как составляющая культурологической подготовки специалиста: автореф. дисс. докт. пед.наук: 24.00.01. -Краснодар, 2006. -С 24.
3. Зейналов Г. Г., Рябова Е.В. Миронов В.Ю. Экологическая культура и пути ее формирования: региональный аспект проблемы // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. -2013. -№3. -С.17-20
4. Дауылбаева Н.Н. Өлкелік компонент, оның маңызы мен мүмкіндіктері // Халықаралық экология, инженерия және педагогика ғылымдар академиясы» қоғамдық қоры халықаралық ғылыми – практикалық конференциясы, Нұр-Сұлтан, 2020.-69-71
5. Хрусталева С.Ю. Роль регионализации биологического образования и творческой деятельности в решении задач современного образования // МНИЖ. -2015. -№7-6 (38). -С.74-75
6. Казиева А.Н. Роль краеведения в школах Казахстана// Вестник КазПНУ Им Абая. Серия педагогическая.-2015.-№3(47).-С.49-53
7. Репринцева Ю.С. Особенности ориентации старших подростков на содержание регионального компонента образования как на ценность [Текст].- //Молодой ученый. - 2011. - № 2. - Т.2. - С. 109-113.

ӘБІШЕВА АРАЙЛЫМ ҚҰРБАНБАЙҚЫЗЫ

7M01513 – Биология мамандығының 2-курс магистранты

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті

TULIPA L. ТУЫСЫНЫҢ ЗЕРТТЕЛУ ТАРИХЫ

Біз қызғалдақ туралы алғаш рет ежелгі парсы ақындарының өлеңдерінен кездестіреміз. Алғашқы мәдени қызғалдақтың ататегі қай түр екенін айту қиын, мүмкін, бұл қызғалдақтардың арғы тегі деп – Турцияда, Қара теңіз жағалауында, сонымен қатар Қазақстанның орталық аймақтарында өсетін Шренк қызғалдағы (*Tulipa schrenkii*) болар. Қызғалдақ Персиядан Түркияға келген, онда оны «Лале» (түрікше *Lale*) деп атаған. Осы өсімдіктерді сұрыптау алғаш рет Түркияда басталды. XIV ғасырда қызғалдақтың 300-ге жуық сорты белгілі болды [1-3].

Осман империясында қызғалдақтың жаңа дәуірі басталған кез еді. Сұлтандардың аула – бақтарды тек осы жауқазынға жайқалып тұрушы еді. Қарапайым жұрт бұл гүлді сәлдесіне, қыз – келіншектер кимешегіне іліп алатын. Бұл бір жағынан әдемілікті сипаттаса, екінші жағынан асқан байлықтың белгісі еді. Енді ше, қызғалдақ сол Осман сұлтандарының тұсында – ақ әлемдегі ең қымбат гүлге айналып шыға келді емес пе? Сонау Қаратаудың етегінен осы қызғалдақтың пиязшығын әкелу үшін түріктер ұзын керуендер жіберетін. Өте қымбат гүл ұрықтарын алып, теңселіп келе жатқан бұл керуендерге жолай қарақшылар тиісетін. Көпестер қайтпай қалған сайын қызғалдақтың бағасы шарықтай беретін.

Сұлтан Сүлейменге дипломатиялық миссиямен келген Австрия елшісі сарай уәзірінің бірінен баскиіміне қондырып алған әдемі гүлдің атауын сұрайды. Немісше түсіне бермейтін түрік шенеунігі басындағы сәлдесі қандай матадан жасалғанын сұрап тұрған болар деп түсінеді де, бас киімнің материалы «тюлбенд» деген сөзді қайталап айта береді. Осы атау – кейін Еуропаға «тюльпан» болып жетті деседі.

Еуропаға қызғалдақ алғаш рет XVI ғасырда келді. Еуропалықтар алғаш рет қызғалдақпен Византияда танысты. Византия империясының мирасқоры –

Түркияда қызғалдақ күні бүгінге дейін мемлекеттік нышандарының бірі болып саналады.

Қызғалдақ ақырындап Еуропаның әр жеріне тарала бастады. Венеция көпестері Еуропаға Түркия гүлзарларынан қызғалдақ пиязшықтарын әкелді, ал белгілі ғалым Ключиус достарына қызғалдақ тұқымы мен пиязшықтарын салып жіберу арқылы қызғалдақтың таралуына себепші болды. Ол қызғалдақтарды Венадан Англияға жіберіп, кейінірек оларды Нидерландыға әкелді. Ключиус қызғалдақпен айналысуға біржола ден қойып, сол кездегі белгілі сорттарын түгел жинай бастады. Оның ісін көптеген бай веналық бағбандар қолдап, Түркиядан қызғалдақ пиязшығын көп ақшаға сатып ала бастады. Бұл әуестік өте қымбатқа түсті, сондықтан оны тек бай адамдар ғана ала алатын еді.

Қызғалдақтың екінші отаны – Голландия, бұл жерге 400 жыл бұрын тараған. Осман империясына, Еуропаның шығысына жауқазынның қалай тап болғанын түсіндік. Ал Голландияға қызғалдақ қайдан келген? Аңыз бойынша австриялық елші Константинопольде көздің жауын алған осы қызғалдақтың бірнеше пиязшығын ешкімге көрсетпей, дорбасына салып алады. 1560 жылы елші Венаға сол гүлдің бірнеше пиязшығын ала келіп, ботаник досы Клаузиусқа сыйға береді. Араға біршама уақыт салып, Клаузиус қызғалдақ пиязшығын Голландияның оңтүстігінде орналасқан қалаға алып келген. Аңызға сенсек, «қызғалдақтар еліне» алғашқы қызғалдақ осылайша жеткізілген екен.

Жаңа түрлердің бағасы бұрынғыдан да құбылып шарықтай түсті. Сол кезеңдерде бұл гүлге деген ықылас сонша, бір – бірінен шамалы – ақ айырмасы бар екі гүлдің бағасының ара – салмағы жер мен көктей болды. Бұл заманда қызғалдақтың ақ күлтесіне қызыл дақтар тамғандай, әдемі түрі сәнге айналды. Жауқазын неғұрлым ақ, неғұрлым қызыл меңлі оюы әдемі, соғұрлым қымбатқа бағаланады. Голландықтар осындай бір гүлді алу үшін өздері тұратын үйлерін айырбастауға дейін барды, сол үшін жерлерін де сатты, тіпті қоймадағы астықтарын да беріп жіберді.

Қызғалдақтың әлгі түрі – Семпер Аугуста сорты еді. Оның бір түйір ұрығы 3500 гульденге сатылды. Қазіргі ақшамен алапат сомма бұл дегенің. Бұған қолдары жетпегендері сандарын соғып, өкініштерін кәдімгідей білдірді. Ұрықтың бағасы өскені сонша, үйін берем деген жалбарынды, айтқан бағасына қиналып көнбесе, бағбанға аты мен арбасын қоса сыйлап жібергендер болды.

Қызғалдақ көктемде гүлдейді ғой. Ал сауда сол қызғалдақтың гүлі жоқ күзде, қыста да қызу жүріп жатты. Бағбандар менің қызғалдағымның гүлі мынадай болып ашылады деп, суреттерін ұстап жүретін еді. Күзде сатылған қызғалдық көктемге дейін бірнеше рет саудаланып кететін еді. Не керек, қызды – қыздымен әлі жоқ қызғалдақтың пиязшықтары да сатылып кетіп жатты. Уақыт өте бағбандар аз уақыт ішінде алдын ала сатып тастаған көлемдегі қызғалдақты өсіріп шығара алмайтыны белгілі болды. Адамзат тарихында алғаш рет қызғалдақтың кесірінен қаржы дағдарысы пайда болды. Мұны әлем тарихшылары «Қызғалдақ безгегі» деседі.

Ал Германияда қызғалдақты қадірлемеді. «Немістер әрқашан қызғалдаққа салқын қарады және сиқысыз сыра ыдысын келемеждеп «Тюльпе» деп атады» деп жазады Н.Ф.Золотинский [4-5].

Англия болса қызғалдаққа ақындық көзбен қарап, ертегілерінде бұл гүл кішкентай эльфтер мен басқа да ұсақ кейіпкерлері үшін қиял-ғажайып бесік қызметін атқарған. Девонширде кең таралған періштелер жайлы ертегіде, балаларына бесік болмай, оларды түнде қызғалдақ гүліне жатқызғаны, онда оларды жел тербетіп ұйықтатқаны жайлы айтылады.

Ал өзінің нағыз отаны Қазақстан жер аумағында жабайы өсетін қызғалдақтар ежелден сүйікті гүл болып саналады. Оған археологиялық зерттеулер нәтижелері, әртүрлі тарихи мерзімде тіршілік еткен халық мәдениетінің ежелгі үлгілерінің табылуы куә. Бұған дәлел ретінде Жетісудағы (б.з.д. VI-IV ғ.) Теңдік қорғанынан табылған «Алтын қызғалдақ» (1-сурет) дәлел болады. Бұл алтынмен безендіріліп, жасалынған қызғалдақтарды Алматы қаласындағы Археология институтынан көре аласыздар [6-7].

Мұсылмандарда қызғалдақ – жұмақ гүлі болып есептеледі. Қызғалдақ – Қазақстанда ежелден сүйікті гүл. Оған көптеген археологиялық қазба жаңалықтары куә. Қазақстандағы археологиялық зерттеулер нәтижесінде «Теңдік» (Жетісу) қорғанынан біздің заманымызға дейінгі III-II ғасырлардығы сақ патшалары мен көсемдердің киімдерінен қызғалдақ тәрізді оюмен әшекейленген жалпақ алтын тіліктер табылды.

Қазіргі таңда біздің мемлекетіміздің территориясында кездесетін барлық жабайы өсетін қызғалдақтардың таралуы туралы ақпараттар бар.

Жабайы өсетін қызғалдаққа тек ғалымдар ғана емес, табиғат сұлулығын сүйетін барша халықтар құмар. Біздің еліміздегі жабайы өсетін шөптесін өсімдіктердің ішіндегі ең әдемісі қызғалдақ деп сеніммен айтуға болады. Ешқандай гүл құмарлықтың аңыз бен тарих тақырыбына айналуға қызғалдаққа теңесе алмайды. Өкінішке орай, қызғалдаққа деген осындай сүйіспеншілік оны құрып кетуден сақтай алмай отыр. Олардың саны әртүрлі жағдайларға байланысты, соның ішінде адамның бақылаусыз әрекеті әсерінен азайып барады.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Флора Казахстана. - Алма-Ата, 1958. - 2 том. - 199. – 217 с.
2. Байтенов М.С. Флора Казахстана: Иллюстрированный определитель семейств и родов. - Алматы, 1999. – Т. 1 - 400 с.
3. Байтенов М.С. Флора Казахстана. Родовой комплекс флоры. – Алматы, 2001. - Т. 2. – 280 с.
4. Абдуллина С.А. Список сосудистых растений Казахстана. - Алматы, 1999. – 116 с.
5. Красная книга Казахской ССР. Часть 2. Растения. – Алма-Ата, 1981. -С. 24-31.
6. Воронин В.В.Тюльпаны степей и гор. - Алма-ата, 1987. – 224 с.
7. Иващенко А. А.Тюльпаны и другие луковичные растения Казахстана. - Алматы, 2005. – 192 с.

Махшатов Фарица

7M01513 – Биология мамандығының 2-курс магистранты

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті

БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДА ЖОБАЛЫҚ ҚҰЗЫРТТЕРДІҢ ҚАЛЫПТАСУ ПРАКТИКАСЫ

«Жоғары білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында» білімгерлердің зерттеу жұмыстары оқу үдерісінің жалғасы және тереңдетілуі екендігі көрсетілген .

Болашақ мұғалімдерді сапалы кәсіби даярлауда білімгерлер құзіреттілігін қалыптастыруда әр-түрлі іс-әрекеттер арқылы әсіресе мемлекеттің жоғары оқу орындарына міндеттеп отырған тиімді ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру қажеттілігін келтіруге болады. Жоғары білімді дамытудың тұжырымдамасына сәйкес жоғары оқу орындарында болашақ мамандарды дайындауда білім беру, іскерліктерін қалыптастырып қана қоймай, өз білімін жетілдіруге қабілеттерін дамыту, шешім қабылдауға, білімін практикада қолдана білуге дайындау. Қазіргі таңда білімгерлерді жоғары оқу орындарында ғылыми зерттеу жұмыстарына бағыттау жүйесі бойынша көптеген жұмыстар атқарылуда. Білімгерлердің оқу, ғылыми-зерттеу іс-әрекеттерінің өзара байланысты іске асырылуының маңыздылығы күнге-күнге арта түсуде.

Білімгерлерді ғылыми зерттеуге даярлау, ғылыми зерттеу нәтижелерін оқыту арқылы педагогикалық біліктілік шеңберін қалыптастыру мәселелерімен О.А. Абдуллина, Р.Ч. Бектурганова, К.Ж. Бұзаубақова, З.А. Демченко, С.П. Арсенова т.б. ғалымдар айналысуда [1-2].

О.А. Абдуллина «Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования» атты еңбегінде бірінші, соңғы курс білімгерлерін ғылыми-зерттеу жұмыстарына даярлаудың кезеңдерін атап көрсетті. Әуелі білімгерлерді кафедраның, оқытушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстарымен, зерттеу бағыттарытақырыптарымен таныстырады. Екінші кезеңде пәндер бойынша зерттеу жұмысы ұйымдастырылады. Үшінші кезеңде жеке, топтық зерттеу жұмыстары ұйымдастырылады, ғылыми жоба жұмыстарымен айналысады, нәтиже алады, өз тұжырымдарын ұсынады [3, 121

б.]. К.Ж.Бұзаубақова қазіргі кезеңде педагогикалық жоғары оқу орындарында болашақ мұғалімдердің ғылыми-зерттеу жұмысын ұйымдастырудың жаңа бағытта жүргізіліп жатқандағын және оған зерттеу іс-әрекетінің байланысын көрсетті: рефлексия → ғылыми зерттеу → практика → рефлексия [4, 150 б.].

Жоғары педагогикалық білім беру сапасы педагогикалық жоғары оқу орындары практикасына жаңа педагогикалық технологияларды енгізгенде артады. Педагогикалық жоғары оқу орындарында білім беру үдерісін технологиялық қамтамасыз етуде пән туралы ақпараттар көлемін арттыру және ғылыми негіздегі оқыту пәндерін оңтайландыру және жүзеге асыруды қамтамасыз ету, болашақ мамандардың білім беру технологияларын қолдану мен білім беру үдерісіне белсенді әдістерді қолдану дағдыларын меңгеру т.б. бағыттарын қамтиды.

Білім алушы өзінің практикалық әрекетінде алдына қойған мәселенің шешімін тауып, нәтижесін көру үшін ізденеді, игерген теориялық білімінің маңызын байқайды. Аталған үдеріс білімгердің әртүрлі мәселелерді шешудің әдіс-тәсілін игеруіне мүмкіндік жасайды, іскерлік қабілеттерін қалыптастырады. Жобалау әдісі мәселені білімі мен іскерлігін пайдалана отырып шешуде, нәтижесін болжауда, болжау бағытын айқындауда өте тиімді болып табылады. Оқу үрдісін толығымен жобалап оқытуға көшіру мүмкін емес екендігі белгілі. Оқу-жобалық әдістер жоғары оқу орындарында биологиялық білім жүйесін құрудың перспективалы бағыты болып табылады. Бірақ білім беруде жобалық әдістерді қолдану аз зерттелген мәселе.

Жобалық іс-әрекетті қалыптастыру мен дамытуға назар аударған отандық және шетелдік ғалымдар: Э.Ө. Сағындықова, А.А. Сатбекова, Ш.Т. Таубаева, Қ.Жұмағұлова, К.К. Мұхамбетжанов, М.Қ. Құрманалиев; А.П. Тряпыцина, В.С. Леднев, Н.А. Масюкова, П.С. Цыбикова [6].

Жобалау технологиясы жеке тұлғаға дербес бағдарланған технологиялардың бірі. Бұл технология білімгерлердің дербестігін, ынталылығын, шеберлігін, шығармашылық, ғылыми ізденушілік қабілетін дамытуға ықпал етеді. Жобалау технологиясы ХХ ғасырдың 20 жылдарында АҚШ-та жарық көрді. Оның негізгі идеяларын Дж.Дьюи мен У.Килпатрик (1918) жасады [7]. Жобалау технологиясының негізгі идеяларына мыналар жатады: білімгер өзі таңдаған әрекетті жоғары қызығушылықпен орындайды; шынайы

оқыту ешқашан да бір жақты болмайды, қосымша берілетін мәліметтер де өте маңызды болып табылады; іс-әрекет тек пән саласында ғана құрылмайды.

Карл Фрейд жобаға қатысушылардың негізгі міндеттері ретінде мыналарды атап көрсетті:

- жобаға қатысушылар жобалау бастамасын дамыта отырып, оны басқалардың назарында болуын қамтамасыз етеді;

- жобалау бастаманың ары қарай дамуына ықпал етеді;

- оқыту түрі туралы бір-бірімен келіседі;

- жобалау бастамасын дамыта отырып, оны басқалардың назарына алуын қамтамасыз етеді;

- өздерін іс-әрекетке дайындайды, ұйымдастырады;

- бір-біріне жұмыс барысы туралы ақпараттар беріп отырады;

- пікірталастарға қатысады;

- жоба жұмысының қорытындысы туралы алдын-ала болжай алады;

- зерттеу барысындағы түрлі құбылыстарға түсінік бере алады.

Қазіргі уақытқа дейін «жобалау» ұғымы іс-әрекетіне түсініктеме беретін ортақ анықтама жоқ. Жобалау іс-әрекетін нақтылайтын мынадай түсініктемелер бар:

- педагогикалық және ғылыми-зерттеу іс-әрекеттерінің жүзеге асуын реттеп отыру құралы;

- базалық теориялық білімдерді меңгеруге арналған оқытуды дамытудың типі

- бұрын кездеспеген пайдалы да жаңа бір шығармашылық іс-әрекет;

- адамның алдында тұрған мақсатты іс-әрекеттің ерекше түрі;

- сипаттаманың мәнін түсінуге арналған өзіндік зерттеу әрекеттері және т.б.

«Педагогикалық жоба құру және жүзеге асыру үрдісі, тұлғаны дамытудың ерекше жолы, оқыту технологиясы» сияқты түсінік берушілер де бар. О.И. Газман «Қазіргі таңда жобалау әдістерімен оқыту үрдісі оқытудағы жобалауға немесе жобалау негізіндегі оқыту, сонымен бірге тәрбиелеу жүзеге асырылуда», В.М. Монахов «Жобалау негізіндегі білім беруге көшу жүзеге асырылуда» деген пікірлер айтқан.

Жобалай оқыту технологиясы кәсіби мамандығына байланысты маңызды мәселелердің туындап отыруын талап етеді. Бұл мәселелер болашақ маманның танымдық, рухани ой-өрісін дамытуға, мамандығына икемделуіне мүмкіндік жасауы қажет. Мәселені шешуде білімгер оның қалай орындалғандығын көріп қана қоймай, оның нәтижесін басқа зерттеулерде, басқа мәселелерді шешуде пайдалануға болатындығына көз жеткізуі тиіс. Мәселе мен оның практикалық тұрғыдан іске асуының қарым-қатынасы жобалау әдісінің білім беру жүйесіндегі басты ерекшелігін көрсетеді. Біз жобалау әдісінің мақсаты мен міндеттеріне орай оқу-тәрбие үдерісіндегі оқу жобасын қолдандық. Аталған жобалап оқыту арқылы білімгерлердің игерген теориялық білімі мен практикалық іскерлігін көруге болады. Білім алушылар сыни ойлай білуге, ғылым заңдылықтарына сүйене отырып, өз пікірін білдіруге, ғылыми тұжырымдар жасай білуге, дәлелді шешімдер қабылдауға үйренеді. Жобалау әдісі басқа оқыту әдіс түрлерімен кешенді жүйе құра отырып, іске асырылады.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Бектурганова Р.Ч. Информатизация исследовательской деятельности учащихся в системе профессионально педагогического образования: дисер. д.п.н., 13.00.08.- Караганда, 2004.-211с.
2. Демченко З.А. Научно-исследовательская школа студента исследователя // Высшее образование в России, 2010. — № 12. — С. 155–158.
3. Арсенова С. П. Формирование исследовательских умений студентов в системе их профессиональной подготовки: дис. канд. пед. наук. - М., 1990.
4. Сатбекова А.А. Жобалай оқыту технологиясының негізі мен тұжырымдамасы // Ұлт тағылымы. – 2011. - №2. – 40-44 б.
5. Таубаева Ш.Т. Оқытуың қазіргі технологиялары // Бастауыш мектеп. -1999. - №4. 5-12 бб.
6. Жұмағұлова Қ., Талдыбай А. Жобалық және оқу-зерттеушілік іс-әрекеттер // Биология және сауаттылық негізі. – 2016. - №3 (81). – Б. 3-5.

Нысанбайқызы Нарқыз

7M01513 – Биология мамандығының 2-курс магистранты
Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті

ҚАЗАҚСТАН ФЛОРАСЫНДАҒЫ ЖАСАҢШӨПТЕР ТҰҚЫМДАСЫНЫҢ (*CRASSULACEAE* DC.) ТАРАЛУЫ ЖӘНЕ ЗЕРТТЕЛУ ДЕҢГЕЙІ

Жасаңшөп тұқымдасы (*Crassulaceae* DC.) - қос жарнақты бір немесе көп жылдық шөптесін өсімдік. Жасаңшөп тұқымдасының Жер шарының қоңыржай және ыстық аймақтарында, таулы жерлер мен құрғақ тасты беткейлерде кездесетін 35 туысы, 1500 түрі бар. Қазақстанда 7 туысы, 35 түрі кездеседі, ең көп тарағаны -киікоты, жертаған. Сабақтары тік, төселіп өседі. Өте қалың, шырынды жапырағының пішіні - дөңгелек, цилиндр, қалқанша тәрізді. Сыртын өңез жауып жатады. Көбінесе, жапырақтары сабақтың түп жағын айнала дегелектене орналасып, мұның суды аз буландыру үшін маңызы зор. Жасаңшөп тұқымдасының ерекшелігі - фотосинтез процесі түнде жүреді, өйткені жапырақтағы тыныс саңылауы түнде ашылады. Гүлдері қос жынысты, кейде дара жынысты, қос үйлі, сабақ ұшында жеке-жеке орналасады немесе шатырша, шоғырбас, қалқанша, масақ, т.б. гүлшоғырына топтасады. Тостағанша жапырақшасы - 5, 9 кейде 30-дан асады, күлтесі - бесеу. Шыбын арқылы тозаңданады. Жемісі — көп жапырақша, қауашақ тәрізді. Тұқымы - өте көп, ұсақ, жеңіл болғандықтан жел, су, ұсақ жәндіктер мен құмырсқалар арқылы таралады. Жасаңшөп тұқымдасының ішінде дәрілік (алтын тамыр, каланхое, т.б.) және әсемдік (эхеверия, бозкілем, түбіртек, т.б.) үшін гүлзарларда, саябақтарда өсірілетін түрлеріде бар. Тұқымдас атауы латынның *crassus* - жуан деген сөзінен шыққан. Өсімдіктердің эволюциялық жүйесінде *Crassulaceae* тұқымдас монофилеттік тектегі *Saxifragales* әулетіне кіреді және жақын туыстығы ықтимал *Penthoraceae* тұқымдастарына өте жақын болып келеді. Ол соңғысынан анизоцитті сағалық аппараты бар етті жапырақтарының болуымен, карпелдің ішкі жағында кішкене өсінділердің болуымен және қарапайым перфорациялы тамырларының болуымен ерекшеленеді [1]. Тұқымдас тармағына жататын 1500-ге жуық түрлер, 33 туыс бар. Біршама ірі тұқымдас - *Sedoideae*, 550-ге жуық

түрлері бар. Бұл тұқымдасқа айқасқан жұпты, кезекті, шоғыршақты немесе жертағанды жапырақтары бар көп жылдық шөпті өсімдіктер жатады. Гүлдері 3 (6-13) - мүшелі Гүл тостағандары мен гүл күлтелері бос. Тілшелерінің саны гүл күлтелерінің санына тең немесе екі есе артық болады [2]. *Crassulaceae* тұқымдасы өсімдіктер түрлерінің биологиясын зерттеу ғасырдан артық тарихқа ие. Бұл кезеңде тұқымдасты систематика, САМ-метаболизм физиологиясы, химиялық құрамы және арнайы метаболиз өнімдерінің жинақталу позициясынан зерттеді. Бұл тұқымдастың жіктелімдік жүйесін А. Декандоль, А. Вернер, Г. Оба, А.Г. Борисова, М.Г. Борисова және С.Б. Гончаров [3] зерттеген. Тұқымдасың шығу орталығы Жер шарының әртүрлі аймақтарында орналасқан. Тұқымдастың негізін салушылар Оңтүстік Африкада табылған, оған жасаңшөп (*Crassula*) және каланхое (*Kalanchoe*) сияқтылардың ірі түрлері жатады. Түрлердің еуропалық тобының *Sedum* және *Rhodiola* үш негізгі шығу орталықтары бар – 1) Батыс-Жерорта теңізі (Португалия, Испания, Африканың солтүстік бөлігі); 2) Шығыс - Жерорта теңізі (Эгей ауданы мен Балқанның оңтүстік бөлігі); 3) Иран-Түрікия. Қазіргі уақытта бұл тұқымдастың анцестральдық түрлеріне жақын болып *Kalanchoe*, *Bryophyllum* және *Kitchingia* түрлері жатады; хромосомалар саны $2x=18$. Ресей территориясында өсетін жасаңшөптер тұқымдасы өкілдерінің арғы тектерінің қатарына бір авторлар *Hylotelephium* туысын [4], басқалары *Sedum*-ды жатқызады. *Rhodiola* түрі басқа түрлермен салыстырғанда эволюциялық тұрғыдан біршама жас болып табылады. Ол *Sedum* түрлерінің немесе *Hylotelephium* түрінің торлы эволюциясы нәтижесінде туындауы мүмкін. Кілемшелерінің дифференциациясы Гималайда және іргелес аудандарда біршама қарқынды жүрді. Сол жерде ерте плейстоценде альпілік белдеудің қалыптасуы уақытынан бастап *Rhodiola* секциясының ерекшеленуі жүрген [5].

Жасаңшөптер тұқымдасының өкілдері жер шарында кеңінен таралған, теңіз деңгейінен бастап альпілік белдеуге дейін кездеседі. Біршама ашық, құрғақ орындарда, көбінесе тастардың арасында және жартастардың жарықтарында өседі. Тау жүйелеріне бейімделген кілемшелер субальпілік және альпілік биіктіктерге, Гималайға жетеді. Пәкістанда - теңіз деңгейінен 5000 м жоғарыда. Кейбір түрлері суда тіршілік етеді. Тіршілік формасы бойынша түрлердің көпшілігі - шөптер, бірақ жартылай бұталар мен шағын бұталар кездеседі. *Hylotelephium* туысы Еуропа (Солтүстік Скандинавия мен ЖерОрта теңізінен

басқа), Шығыс Азия мен Солтүстік Америка аймағында таралған түрлерден турады. *H. triphyllum* түрі Коми Республикасы территориясында кеңінен таралған, ареалдың солтүстік шекарасы қиыр солтүстік тайга аймағынан өтеді. Негізгі әсер етуші заттар ди- және трикарбонды қатардағы органикалық қышқылдар, рамногалактуроza тобының полисахаридтері болып табылады. Бұл заттардың синтезі мен қоры жапырақтарда жүреді.

Rhodiola туысы Солтүстік жартышардың әртүрлі топырақты климаттық аймақтарында кеңінен таралған түрлермен берілген. Олар Еуропаның арктикалық жағалауында (Ұлыбританияның, Скандинавияның солтүстігі), Орталық және Шығыс Еуропаның, Орта және Кіші Азияның, Моңғолстанның тауларында кеңінен таралған. Қытайда *Rhodiola* түрлері теңіз деңгейінен 5400 м жуық биіктіктерде, гүлді өсімдіктердің таралуының жоғарғы шегінде өседі. Кейбір түрлер солтүстік Жапония аралдарында, Солтүстік Американың атлант және тынық мұхит жағалауында кездеседі. Ресей территориясында біз зерттейтін *R. rosea* түрі (қызғылт родиола) Оңтүстік Сібір тауларында (Алтай, Батыс және Шығыс Саян), Тува мен Забайкалье тауларында және Қиыр шығыс, Сахалин мен Курилада кеңінен өседі.

Crassulaceae тұқымдасының зерттеу тарихы туралы сөз қозғағанда жапон ғалымдарының цитотаксономиялық зерттеулерін атап өткен орынды. Жапон ғалымдары Макото Амано, Бакаба-аши және Гидеаки Ообаның пікірінше, Сібір жасаңшөптер тұқымдасының (*Sedoiocae*) цитологиялық және цитотаксономиялық зерттеулері түрлердің шектеулі сандарына жасалған. Мақалалардың осы топтамасында авторлар жасаңшөптер тұқымдасы (*Sedoiocae*) топтарының хромосом түрлерін баяндайды және оларды цитотаксономиялық көзқарастан талқылайды.

Шамамен 50 түрден Родиола *Rhodiola* туысы Солтүстік жарты шарда таралған. Гималай мен Оңтүстік – Батыс Қытайда (Юнань мын Сычуань) (Охба 1981, 1982) аса шоғырланған. Тек жеті түрі ғана Алтай тауларында табылды, алайда олардың кейбіреулері Гималай элементтері болуы ықтимал. Егер солай болса, Гималай және Арктикалық элементтер ол жерде аумақтық пайда болуы мүмкін. Осы екі элемент арасындағы салыстыру Родиоланың (*Rhodiola*) эволюциялық жолын табу үшін қажет.

Ұзартылған родиола (*Rhodiola elongata*) Қызғылт родиоламен (*Rhodiola rosea*) (Охба 1981) конспецификалық ретінде жиі қарастырылады.

Ұзартылған родиола (*Rhodiola elongata*) Қызғылт родиоладан (*Rhodiola rosea*) цитологиялық әртараптанатыны есте қаларлық. Ұзартылған родиола (*Rhodiola elongata*) бақылау үлгілері ірі тұқымды родиола (*R. macrocarpa*) топ түрлеріне үйлесімді, мысалы *R. sherriffii* X. Охба тобы. Бұл Алтайда Ұзартылған родиола (*Rhodiola elongata*) деп аталатын өсімдіктерді ірі тұқымды родиола (*R. macrocarpa*) топ түрлерімен салыстыру керек дегенді білдіреді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Аралбай Н.К., Қуатбаев А.Т., Қасенова Б.Т., Чилдибаева Ә.Ж., Конканова С.Е. Қазақстан өсімдіктерінің замануи номенклатурасы (Қазақша-латынша атаулары) - Абай ат. ҚазҰПУ «Ұлағат баспасы».- 2017 . Б. 355-358.

1. Қуатбаев А.Т., Чилдибаева А.Ж. Қазақстан флорасындағы өсімдіктер тұқымдастары мен туыстарының қазақша-орысша-латынша және орысша-қазақша-латынша атаулары. – Алматы: «Қазақ университеті» - 2017. Б. 86-89.

2. Қалиұлы Б. Өсімдік атауларының қазақша-орысша сөздігі. – Алматы, 2012. Б. 192-195.

3. Аралбай Н.К. Қазақстанның флористикалық аудандау жүйесі туралы // Атырау-Алтай арасы – Қазақтың бай флорасы. – Алматы: «Ұлағат» - 2016. Б. 61-63.

4. Гончарова С.Б. Биоморфологические особенности дальневосточных представителей подсемейства *Sedoideae* (*Crassulaceae*) // Krylovia. – 2000. Т. 2, № 1. – С. 87-94.

5. Борисовская Г.М. Анатомио-систематическое исследование некоторых представителей семейства *Crassulaceae* DC. // Вестн. Ленингр. Ун-та. – 1960. № 21. – С. 159-161.

Нұрхан Дина Жамбылқызы

7M01513 – Биология мамандығының 2-курс магистранты

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДЕ ЗИЯТКЕРЛІК МЕКТЕПТЕРДІҢ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Заманауи мектеп білімі саналы түрде таңдау жасап, өз бетінше шешім қабылдай алатын және қоғамдық өмірге жауапкершілікпен қатысуға ынталы тұлғаның қызығушылықтарына бейімделуімен ерекшеленеді. Осы ретте қазақстандық және әлемдік үздік дәстүрлер мен озық білім жүйелерін қамтитын, халықаралық нарықта бәсекеге түсе алатын, белсенді азаматтық ұстанымы бар, жоғары білімді тұлғаны тәрбиелеуге бағытталған инновациялық мектеп моделін құру өзекті мәселеге айналады. Зияткерлік мектептердің таңдап алынған білім беру модельдеріне сәйкес Зияткерлік мектептерді жарақтандырудың негізгі бағыттарын анықтайды.

Мектепшілік басқаруды әрбір жеке НЗМ-ің әкімшілігі жүзеге асырады. Басқару үрдісі ұжымның әрбір мүшесін қоса алғанда мектептің барлық бөлімшелерін қамтиды және барлық деңгейлерде басқаратын және басқарылатын кіші жүйелер арасындағы көлденең және тікелей байланыстар арқылы жүзеге асырылады [1].

Мектепшілік басқару жүйесін жүзеге асырудағы негізгі міндеттер мыналар болып табылады:

мектептің даму стратегиясын әзірлеу, мақсаттар қою, жоспарлау, оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастыру, іске асыру және жетілдіру;

оқушылардың ағымдағы білім деңгейіне, педагогикалық қызметкерлердің және көмекші персоналдың жұмысына бағалау, мониторинг және бақылау жасау, аралық және қорытынды аттестаттау;

мектептің педагогикалық және басқа да қызметкерлердің кәсіби дамуын ұйымдастыру;

мектептің әкімшілік-шаруашылық қызметін басқару;

материалдық-техникалық және оқу-зертханалық жабдықтарын сақтау және жаңарту;

мектеп қызметінің барлық бағыттарын реттеу және түзету;

мектеп қызметін басқаруға ата-аналар, педагогикалық және оқушылар ұжымдарын тарту;

мектеп қызметінің тиімділігіне сыртқы бақылау және бағалау жүргізу үшін шынайы ақпаратты ұсыну және есепті әзірлеу.

Мектептердің ұйымдастырушылық, әкімшілік, қаржылық және шаруашылық қызметін тиімді басқару үшін халықаралық стандарттарға және инновациялық білім беру моделіне сәйкес келетін әрбір Зияткерлік мектептің ұйымдастырушылық-әкімшілік құрылымы әзірленеді және тұрақты түрде жетілдіріліп отырады [2, 3].

Зияткерлік мектептердің қызметін сыртқы бағалау жүйесі. Жоғарғы сапалы білім беруді қамтамасыз ету және Зияткерлік мектептер қызметінің тиімділігін бағалау мақсатында мониторинг, бағалау мен бақылау кешенді жүйесі құрылады.

Бұл жүйенің негізгі міндеттері:

Зияткерлік мектептер іске асыратын білім беру бағдарламаларының сапасына;

жаратылыстану-математика ғылымдарын зерделеуге бейім балаларды іріктеу сапасына;

оқушылардың білім жетістіктерінің нәтижелеріне;

педагогтардың кәсіби құзыреттілігі мен іріктеу сапасына;

педагогикалық және басқа да қызметкерлердің біліктілігін арттыру деңгейінің сапасына;

оқушылардың денсаулық жағдайына;

психологиялық қызмет жұмысының тиімділігіне;

білім беру ортасы мен жасалатын жағдайлардың ахуалына;

мектеп әкімшілігі қызметінің тиімділігіне;

мектепті басқару тиімділігіне мониторинг, бағалау және бақылау жүргізу болып табылады.

Мониторинг, бағалау мен бақылаудың кешенді жүйесі мониторингтік зерттеулерді қамтиды, олардың қорытындылары бойынша нәтижелерді өңдеу және талдау жүргізіледі және мыналар бойынша ұсынымдар дайындалады:

- білім беру және оқу бағдарламаларының мазмұнын жетілдіру;
- балалар мен педагогтарды конкурстық іріктеу технологиялары;
- білім беру ортасының жағдайын және жасалатын жағдайлар сапасын жақсарту;
- педагогтардың кәсіби құзыреттілігін арттыру;
- оқушылардың білімдегі жетістіктерінің нәтижелері;
- мектеп басқарудың тиімділігі;
- оқушылардың денсаулығы көрсеткіштерін сақтау.

Мониторингтік зерттеулер сондай-ақ сауалнама және ата-аналар, педагогикалық және оқушылар ұжымдарының көзқарастарын зерттеу негізінде тұрады [4].

Жүйе мектептердің рейтингін анықтауға және сапалы білім беру қызметін ұсынудағы бәсекелестікті құруға мүмкіндік береді.

Стратегиялық серіктесті таңдау әлеуетті серіктестің:

Зияткерлік мектептердің ерекшелігін есепке ала отырып, тиімді мониторинг, бағалау мен бақылау жүйесін әзірлеу мен енгізу бойынша бірлескен жобаны іске асыруға;

Білім беру ұйымдарының қызметіне мониторинг, бағалау және бақылау саласындағы білімдерді, дағдыларды мен кәсіби құзыреттерді тапсыруға;

Зияткерлік мектептердің жекелеген бағыттар бойынша қызметінің тиімділігін бағалау үшін мониторингтік зерттеулер жүргізуге;

халықаралық тәжірибе алуда көмек көрсетуге дайын болуына негізделген.

Стратегиялық серіктесті таңдау әлеуетті серіктестің:

халықаралық деңгейде танымал білім беру бағдарламаларының философиясы мен әдістерін ескере отырып, қазақстандық және халықаралық білім беру бағдарламаларын ықпалдастыратын тәжірибелік оқу бағдарламаларын әзірлеу мен жүзеге асыру жөнінде бірлескен жобаны іске асыруға;

Қоғам мамандары үшін оқулар мен тренингтер жүргізуге және оқу бағдарламаларын әзірлеу, енгізу, жүзеге асыру мен түзету саласында білімдерді, дағдыларды мен кәсіби құзыреттерді беруге оқу бағдарламаларын сүйемелдеуді жүргізуге;

халықаралық тәжірибе алуда жәрдем керсетуге негізделеді.

Білім беру бағдарламалары. Халықаралық білім беру кеңістігіне ықпалдасу мақсатында Зияткерлік мектептер білім берудің мынадай деңгейін көздейді: бастауыш, негізгі және жоғарғы мектептер [5].

Зияткерлік мектептердің білім беру бағдарламалары мектеп миссиясын іске асыруға бағытталған және мыналарды көздейді:

- әлемдік педогогикалық тәжірибемен жинақталған озық тәжірибені ескере отырып қазақстандық және халықаралық білім беру бағдарламаларының ықпалдастығы (Халықаралық бакалавриат, IGCSE, Advanced Placement, A-level және тағы басқалары);

- жаратылыстану-математикалық бағыттағы пәндерге бейінделуі;

- көптілді ортаны құру;

- оқушылардың жеке тұлғалық құндылықты қасиеттерін қалыптастыру;

- оқушылардың өзіндік жұмысын және ғылыми-тәжірибелік қызметін ұйымдастыру үшін жағдайлар жасау;

- кәсіптік бағдар қызметі және шынайы мамандық таңдау;

- мектептердің және жоғары оқу орындарының бірізділік бағдарламалары.

Қорыта келе, жаңартылған білім беру бағдарламасы алдымызға бір мақсат қоя отырып, сол мақсатқа жету жолында шәкірттердің жүрегіне жол тауып, әрекеттендіре білу шеберлігіне жетсек, егемен елдің ұл-қыздары білімді де білікті болып шықпақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әлімов А. Мектепте интерактивті әдістерді қолдану. Алматы, 2009. – 356.
2. Садыбекова С. Жаңа технологияларға сүйене отырып оқушы шығармашылығын арттыру /Қазақстан мектебі. - 2008. №2. - Б.26 -33.
3. Миржанова С.Оқытудың интерактивті формулалары-оқушылардың жеке тұлғасын дамыту құралы /Педагогикалық кеңес. 2008. №1. - Б. 8 - 15.

4. Жақсылықова Г.И, Қаженова А.М. Интербелсенді әдістеме – кең ауқымды мақсаттар мен арақатынас түрлері. - Оқу-әдістемелік құрал. – Өскемен, 2013. – 150 б.

5. Теремов А.В. О мотивации учебной деятельности школьников по биологии - // Биология в школе. 2011. №6,- С.15-16.

Сарыбекова К.Н.

Таразский региональный университет имени М.Х. Дулати, г. Тараз

РЕЗУЛЬТАТИВНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПЕДАГОГА И УЧЕНИКА НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В СИСТЕМЕ ОБНОВЛЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Аннотация

В этой статье рассматриваются способы правильной организации взаимоотношений между учителем и учеником в обновленной системе образования. Выявлены особенности правильной организации взаимоотношений учителя начальных классов и ученика, представлены результаты эксперимента путем выявления способов формирования культуры общения в учебном процессе.

Ключевые слова: культура общения, обновленная программа, коммуникация, взаимоотношение учителя и ученика, интеллект, функции общения.

С 2016-2017 учебного года учащиеся всех школ страны обучаются по обновленной образовательной программе. К 2020 году все классы постепенно перешли на обновленную образовательную программу. Программа направлена на работу с учениками начальной школы по формированию и привитию таких качеств, как доброта, нравственность и честность, интеллект через общение. Одна из основных задач образования в Республике Казахстан - дальнейшее развитие и совершенствование дополнительного образования и воспитания молодежи на основе национальных ценностей.

Анализ направлений формирования правильной, эффективной организации взаимоотношений педагог-ребенок в модернизированной системе образования показал следующее:

Выявлены противоречия в формировании эффективных, рациональных взаимоотношений, такие как важность влияния на формирование особых

личностей учащихся начальной школы и без учета их влияния на процесс обучения;

В школах учитель не учитывает способность ребенка к личному общению. Отсутствие соответствующих теоретических и методических рекомендаций по реализации этого процесса на базе обучения показало, что возникнут большие проблемы.

Тот факт, что преподавание является очень ценным фактором в построении отношений между учителем начальной школы и учеником, дает прекрасную педагогическую возможность.

Общение следует рассматривать как непрерывного спутника истории человечества и его повседневных потребностей [1,58].

Требования актуальной обновленной образовательной программы определяют, что развитие ребенка происходит во взаимоотношениях с учителем и родителями. Один из таких этапов - формирование правильной среды общения учителя начальных классов с действиями ребенка в процессе обучения. Это делается за счет того, что ученик начальной школы быстрее адаптируется к новой среде, взаимодействуя с людьми разного возраста. В настоящее время общение - основная задача педагогического образования. Это также обмен информацией и опытом психологии и педагогики [2,40].

Коммуникация - это форма важного и базового взаимодействия между учителем и учеником, в результате которого люди вступают в контакт, успокаиваются, приходят к соглашению и развиваются. Общение включает в себя широкий спектр эмоций, таких как взаимное общение, совместное наслаждение миром эмоций, разделение радости. В процессе общения оптимально реализуются несколько психологических систем, духовная среда и мысли, гармония между разными сознаниями и поведением, либо в терминах взаимного согласия, либо в терминах конфликта, конкуренции, раздора, противоречия.

Как придумать правильный способ общения с учеником, как эффективно организовать целевое педагогическое воздействие на отношения?

- Узнай, что разговор с учениками не является жестким правилом действия;

- Учитывать его личное состояние, общее настроение и, наконец, его личные педагогические особенности.

Главное в работе педагога - это самореализующийся процесс: умение управлять своим психологическим состоянием, преодолевать различные психологические барьеры, вдохновлять на творчество и всегда быть веселым и оптимистичным [3,19].

Это может быть представлено задачей предоставления информации от всех различных функций общения, умением распознавать личность другого человека в общении и взаимопонимании.

Реализована в реализации воспитательная функция коммуникативного обучения. Особенно,

- Постоянное педагогическое и психологическое общение учителя с учениками;

- Превращение педагогического процесса с детьми в учебную деятельность;

- Создание благоприятных условий обучения;

- Возникновение педагогического и психологического состояния коллективного познавательного поиска и совместных действий;

- В процессе обучения человек должен самостоятельно реализовать и определить собственное творческое мышление.

Правильно организованное общение может обеспечить образовательную функцию обучения. Особенно,

- установить систему образовательных отношений на основе психологического общения учителей и детей в процессе обучения;

- правильное формирование системы педагогического взаимодействия, обеспечивающей успешность учебного процесса;

- прививать познавательную направленность каждому отдельному ученику в целом;

- устранение различных психологических барьеров в процессе обучения (когнитивные, возрастные и личностные различия, эмоциональные, дидактические и др.);

- умение оказывать комплексное воспитательное воздействие на детей в целом;

- Систематическое формирование духовных взаимоотношений в детском коллективе.

Есть два человека, которые всегда проводят воспитательную работу через общение. Это: учитель и ученик. В процессе общения и преподаватель, и ученик могут ощущать социальные, педагогические и психологические факторы, препятствующие развитию личности [4,55].

Отношения между учителем и учеником зависят от правильной реализации педагогических умений учителя в процессе преподавания и обучения, в присутствии учеников на занятиях, красиво направляя их телосложение, различные движения. Он описывает учителя, который всегда в хорошей физической форме, уверен в своей работе, умеет ясно и лаконично выражать свои мысли, передавать содержание, не спотыкаясь. Выражает уверенность в своей работе, своих силах, своих знаниях.

Взаимодействие ученика формируется во взаимодействии, а активное развитие ученика развивается через взаимодействие с другими людьми. Отношения школьника со взрослыми начинаются с первых дней их жизни. Особо влияет на развитие ума и интеллекта ребенка. Взаимодействие ребенка со взрослыми включает в себя просьбу о помощи, получение совета о том, что они делают, обращение за советом, оценку выполняемой работы и т. д. Наблюдается в сочетании с такими действиями, он также взаимодействует со своими друзьями [5,66].

Один из важнейших аспектов воспитания учеников - это их умение работать вместе. При этом они воочию видят, как обычные взрослые взаимодействуют со своими сверстниками, и понимают, что такое мораль и их права в таких отношениях. И им легче разговаривать и общаться со своими друзьями. Становится предметом общения друзей.

Следовательно, по мере того, как учитель готовится к повседневному процессу обучения, он или она должны брать на себя ответственность за свои слова и действия различными способами. Отсюда и пословица: «Говори голосом

учителя». Учитель должен правильно реализовать тактику педагогической речи перед учеником. И это осуществляется:

- а) установление отношений между учителем и учеником;
- б) влиять на формирование сознания, мотивов, установок учащегося;
- б) учебный материал оказывает большое влияние на правильное восприятие и укрепление психики ребенка;
- в) правильное сочетание учебной и воспитательной работы учащихся в повседневной жизни.

Добиться успеха в отношениях можно следующими методами:

- Мгновенный переход от первого этапа организации на занятиях к непосредственному общению с каждым учеником с конкретным делом;

- оптимальное взаимодействие с учеником на уроке, запрет на негативное поведение некоторых учеников, введение их совместных действий, установление целостных отношений на уроке;

- поднимать различные вопросы, которые способствуют взаимной мобилизации студенческого коллектива и усиливают педагогические требования, обеспечивающие четкое направление;

- обеспечение внешних коммуникативных мер, таких как последовательность, сосредоточенность, активность, всегда светлое лицо ;

- Вводите слова, письма, выражения лица, которые помогают обеспечить взаимодействие.

Исходя из этого, необходимо , чтобы сформировать взаимное знание и понимание с учителем и учениками, общего и индивидуального общения с учителем [4,147].

Следующий подход был использован для решения проблемы путем исследования. Чтобы определить, как педагогическая деятельность учителя измеряется мнениями учеников, мы выделили плюсы и минусы. Была надежда, что эти особенности определяют индивидуальные особенности учителя и требования к профессиональной квалификации. В результате требования и пожелания преподавателя к ученикам были разделены на следующие четыре группы, из которых были сделаны соответствующие выводы.

В первую группу входят моральные качества взаимоотношений учителя и ученика. Это: добрые пожелания, максимальная помощь ученикам, понимание

их внутреннего мира. Ученики всегда хотят видеть свои качества в своих учителях. С другой стороны, большинство учителей считают безразличие к ученикам неприятным и грубым качеством учителя.

Требования ко второй группе применительно к педагогическим навыкам учителя. Учитель обладает глубокими познаниями в предмете, умеет объяснять учебные материалы ученикам, использует различные методы и делает ежедневные уроки интересными. Третья группа включает отношения между учителем и учениками, их условия жизни, успехи и неудачи, участие в различных социальных средах, внимание к ним, роль учителя в классной работе. В четвертой группе учащиеся проявляют индивидуальные особенности личности учителя [5,112].

Разделим взгляды и взаимопонимание поведения и характеристик учителя на следующие четыре группы учеников:

1. Моральные качества и качества учителя, отношение к ученикам;
2. Глубокое и глубокое владение учителем предметом и педагогическими навыками;
3. Способность учителя полностью управлять своим классом и вести его на своем уровне;

Индивидуальные качества учителя, особенности нравственных качеств.

Учителя всегда должны учитывать эти требования учеников к учителям.

Отношения между учителем и учениками рассматриваются на основе реальных фактов повседневного обучения, сравнивая и группируя их. Эти положительные и отрицательные качества и характеристики отражаются в мнениях учеников. Однако все эти качества часто проявляются в образовательной деятельности. Каждый учитель и воспитатель должен подумать, проконсультироваться и взвесить тот факт, что все эти вещи являются душераздирающими и искренними мыслями учеников.

Культура общения каждого человека напрямую связана с его личными качествами. Поэтому при углубленном изучении культуры общения учителя и ученика с использованием подавляющего большинства давно устоявшихся методов социальной психологии необходимо выявить индивидуальные особенности каждого ребенка. Использование этих методов в исследовании детей школьного возраста дает много преимуществ для проведения

исследования с классом. Дети взаимодействуют друг с другом во время учебы, внеклассных занятий, решая многие учебные задачи. В этих отношениях важную роль играют характеристики каждого ребенка, такие как выражение его индивидуальной позиции. Многие типы методов исследования коммуникации разработаны, чтобы быть полезными для изучения подростков. Этот возраст занимает особое место в жизни человека [5, 97].

Неправильные отношения между учителями и учениками могут серьезно подорвать эффективность преподавания и обучения. Такие факты были выявлены с помощью специально исследованных экспериментов.

-Во-первых, отношение учеников одного класса к отдельным учителям-предметникам;

-во-вторых, характеристики преподававших учителей-предметников;

-в-третьих, интерес учеников к отдельным предметам;

-в-четвертых, характер взаимоотношений учителя с классом.

Что касается основных причин анализа урока и странного поведения учеников, то, прежде всего, учитель не смог показать роль ведущего класса. Этим объясняются существенные методические недостатки его обучения. Во-вторых, это показывает, что учитель безразличен к своей работе. В-третьих, ученики не ищут эффективных способов усвоения программных материалов. В-четвертых, не выполняются требования поощрения и обвинения в поведении учащихся. Его слова и дела не исходят из одного и того же места. В результате между учителями и учениками возникает множество конфликтов. Основной причиной этого был низкий уровень знаний учителя на уроках и несоответствие применяемого метода потребностям учеников. Если бы поведение учителя соответствовало требованиям его профессии, то такой неблагоприятной ситуации не существовало бы. Лучше по возможности не вызывать конфликтов и ссор.

Каждому учителю важно помнить, что он также является учеником.

Вечное богатство, которое будет передано будущим поколениям, - это образование и воспитание. И эта ценность находится в руках учителя.

Литература

1. Обязательный стандарт начального образования РК. –Астана, 25 апреля 2015 г. -98 с.
2. Бериханова А.Е. Введение в педагогическую профессию. Учебник. – Алматы, 2009. -240 с.
3. Каджаспиров Г.М., Каджаспиров А.Ю. Словарь по педагогике. –М .: ИСС, «Март», 2015. -448 с.
- Калюжный А.А. Психология формирует образ учителя. Учебник для студентов вузов. -Алматы: Научно-издательский центр, «Наука», 2004. -122 с.
5. Лапина О.А. Введение в педагогическую специализацию. Учебник для студентов вузов.-М .: Академия, 2008. -321 с.

**Belgibaeyeva G.K., Beisenbekova G.B., Abylaikhan S.M., Yelshina M.K.,
Yespaeva R.O**

Karaganda University named after academician E. A. Buketov, Kazakhstan

SOCIAL PARTNERSHIP OF FAMILY AND PRESCHOOL INSTITUTION

To take care of their children and them
education is the natural right of parents
duty.

From the Constitution of the Republic of Kazakhstan

Full education of a preschool child is possible only with close cooperation between the family and the kindergarten. The duty of parents to educate children is established in the Constitution of the Republic of Kazakhstan, and the rights of children in the family are defined in the Convention on the Rights of the Child. Family is the beginning of everything, an educational institution that is the basis of all-round development. The goal of the family's educational activities for the child is to raise a suitable mature generation, taking into account the child's age, personal characteristics, and psychological development. The words of wisdom "Raise a child young", "What you see in the nest, you will follow when you fly" have a very deep meaning. After growing up, it is very difficult to change the negative behavior of the child, the formed wrong attitude. At this time, "Before starting the education of your child, have you considered your behavior and attitude to life?" a question arises. Great teacher A.S. Makarenko "There are no parents who do not want to be authoritative in front of their children. But there are parents who do not think about how and in which direction they are giving morals and raising them, but they make a spiritual dictation on the child's mind and raise them. What is the way to be authoritative? The mind of an honest child who comes in this way will disappear by itself when it matures. As a result of the relationship between parents and children in the family, the first examples of moral, aesthetic and physical education are formed. And father and mother are the first

educators of the child. Parents should be the real gardeners of the child's happiness. A child's happiness is in education. "Education is a tool. A person with a lot of knowledge is trained according to the means, whatever he does, he does it in coordination," says Ahmet Baitursynuly. Due to the changes in your life today, the responsibility of teachers and parents in raising children is increasing. Acknowledging the dominant role of the family in the education and upbringing of children, it is necessary to work together. The child's psyche is filled with information seen, learned and heard at home. If every teacher works in order to increase the interest of parents using various methods and modern technologies in communicating with parents, the attitude of parents towards kindergarten and educators would change.

At present, the involvement of the public in raising children is expanding, and educational work is becoming a daily task of the labor team. In the practice of educators, various forms of joint work with parents and the public have been formed and are being used fruitfully. Failures in family education are caused by the pedagogical and psychological illiteracy of parents and lack of experience necessary to carry out educational work. Helping parents to find the right way to raise children is the duty of educators. How to organize work with parents? For this purpose, we, that is, psychologists, educators, can get to know the parents more closely, and in order to determine the social situation of the family, the role of family members in raising children, we can take surveys and questionnaires for the purpose of sharing ideas and opinions of parents. At the same time, it is effective to do the types of work carried out throughout the year in cooperation with parents, because parents can propose current issues and topics related to family education. At the same time, taking into account the suggestions and opinions of parents, talks and lectures for parents, consultations, question-and-answer evenings, conferences on the exchange of educational work, psychological training classes, methods of introducing parents to pedagogical literature are considered. As Mukhtar Auezov said: : "There are three conditions for the success of any business. First of all, you need intention, then you need strength, then you need discipline." Life experience shows the power of the words of our great writer. The need to strengthen the relationship between the family and the kindergarten, to conduct targeted work, to involve parents in the organized festive events, parents and group meetings: children will have a great opportunity to choose activities, children can achieve important achievements; children get a new model of imitation; adults get to know the teacher's work closely and can appreciate it. Every family has its strengths,

everyone wants to be a good parent, every family needs help, the type of help depends on the specific needs of the family. In the process of organizing work with parents, we aim to strengthen the ability of parents, that is, the family, to overcome difficulties, and not to make them dependent, information about the child's development will help parents to realize their role in raising a child. Activities that can be done together with parents: thematic counseling (introducing parents to psychological, pedagogical knowledge and experience news, giving advice, stimulating thoughts, reasoning), pedagogical seminar (dedicated to the methods and methods of family education), creative evenings (kindergarten and intra-group, for the purpose of promoting the example of highly capable, famous parents

organized), intra-group meeting of parents, intra-kindergarten meeting of parents, personal meeting with parents, open day for parents, pedagogical and psychological counseling for parents, invitation to holiday parties, psychological training of parents - participation in games , participating in family competitions and viewing the children's art exhibition "My Family" and much more. From the psychological point of view, you can get some valuable information through the picture. It can also be observed that parents sometimes do not pay much attention to their children, their children are isolated and depressed. When we are in such a state of mind, we have to read thoughts like "I don't want them to fight", "I like them to go away", "Father scolds me a lot", "They say what I do is wrong". Why is the child not satisfied? Just as a flower is thirsty, a child is thirsty for enthusiasm. In addition to making everything possible for the child, parents need kindness, warmth, and care. Father and mother, claiming to be educators, need to be involved in education themselves. Currently, both parents and educators play a big role in raising a child, in the correct formation of a child's psychology. Therefore, the influence of family and kindergarten cooperation on the life of the growing future generation is very great. The principle "Teacher is a gardener, child is a flower" is the position of every educator. If parents and teachers use this principle together, kindergarten would become the most favorite place for children.

Development of the education system is one of the priority directions of the Republic of Kazakhstan. President N.A. Nazarbayev defined the priorities in the education system in his address to the people of Kazakhstan entitled "The new political direction of the state with the Kazakhstan-2050 Strategy" and in the program article

"Social modernization of Kazakhstan: 20 steps towards a common labor society" and we, the teachers, have a difficult goal - a world-class educational center. stopped being.

Modernization of the preschool education system, its humanization and democratization processes led to the need to activate the relationship between the preschool organization and the family.

The family is the only first society that provides psychological protection to the child in the "emotional background". The importance of family is special for children of preschool age. Every child expects special love from his parents, grandparents, siblings: that is, he wants to be loved as he is, not for his exemplary behavior and behavior.

For a child, family is a source of social experience. In the family, he finds role models, where he is born socially. If we want to raise moral and healthy generation, then we need to solve this problem with the "whole world": kindergarten, family, society.

The main goal of pre-school organizations is to provide professional assistance in raising a child in the family, not to replace it, but to supplement and ensure the implementation of educational functions. This:

- development of the child's interest and needs;
- distribution of duties and responsibilities between parents in the constantly changing conditions of child rearing;
- supporting openness of communication between different generations in the family;
- creating an image of family life, forming family traditions;
- accepting and understanding the individuality of the child, believing and respecting the child as a unique individual.

In order to implement the aforementioned family relations, it is necessary to carry out the following educational tasks:

- first of all, education to respect the child and parents;
- secondly, working together with parents to explore their family environment.

After that, to influence the raising of the common culture of the family and the psychological-pedagogical competence of parents, to provide them with theoretical and practical help in forming the skills of working with children, to use various forms

of partnership and joint creativity in work with parents as a result of an individual-differential approach to the family.

In order to create a trusting relationship between the preschool organization and the family, it is advisable for the teacher to conduct regular research on the child's family.

At the same time, the kindergarten should always be open to the family, that is, they can discuss their problems, get advice and help whenever they want.

The teacher's work must be coordinated with parents and children.

The teacher of the preschool organization must think about the content and forms of work with parents in order to create a reliable small environment. For example, conducting an express survey in order to study their needs and use the obtained data in future work.

It is desirable to establish a positive relationship between educators and parents for business partnership. In working with parents, the teacher should carry out activities in which they can participate with interest and create a pleasant image of the child.

In order to form a positive image of the child in the parents, they inform the parents of interesting information that is not shared in the family and that the parents did not expect. This may be a feature of the child's communication with his peers, his attitude to work, achievements of his activities.

It is very important to familiarize the teacher with family issues in child education. At this stage, educators conduct a dialogue with parents, when talking with the family they talk not only about the positive aspects, but also about difficulties and obstacles in the child's behavior.

Inclusion of parents in the planning of the educational process in preschool organizations can be implemented in the following directions:

- study of parents' need and interest in educational conditions;
- involvement of parents in the development of a social order: defining the mission of a preschool organization, choosing educational content (educational programs, technology, methods of raising and teaching children); creating a graduate model;
- involvement of parents at all levels of plan development: preschool organization development program, annual and study plans, child's personal development map, joint plans with educators.

REFERENCES USED:

1. Law of the Republic of Kazakhstan "On Education" (July 27, 2007)
2. State standard of compulsory education of the Republic of Kazakhstan
3. Davydova O.I., Bogoslavets L.G., Mayer A.A. Work with parents in kindergarten: Ethno-pedagogical approach - M.: TC Sfera, 2005. - 144 p. - (addendum to the journal "Management of MSU").
4. Zvereva O.L. MSU parents meeting: methodological tool / O.L. Zvereva, T.V. Krotova. - M.: Iris - press, 2006. - 128 p. - (Preschool education and development)
5. Makarenko A.S. A book for parents / A.S. Makarenko. - M.: Prosveshchenie, 1968.
6. Republican Pedagogical Journal Journal of preschool education and training No. 6 - 2014.
7. Handbook of the head of the preschool organization No. 3 of 2012
8. Handbook of the head of the preschool organization No. 11 of 2014.
9. Handbook of the head of the preschool organization No. 6 of 2012.

LAW

Criminal law and criminology

Приходько Арсеній Юрійович
*курсант III курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
*Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

В наш нелегкий час робота поліцейського є небезпечною, забезпечення особистої безпеки як самого поліцейського, так і безпосередньо інших осіб є одною з головних цілей, обов'язком в діяльності поліції. Воєнний стан, постійний стрес, робота з злочинцями – саме ці чинники слугують створенню роботи поліцейського небезпечною.

Одним з ефективних методів забезпечення особистої безпеки поліцейського є його фізична підготовленість і стійкі навички під час застосування спеціальних прийомів боротьби. Ефективне виконання бойових прийомів самозахисту в екстремальних ситуаціях контакту із злочинцем досягається тривалими, регулярними вправами.[1]

З метою забезпечення особистої безпеки поліцейські мають право застосовувати заходи фізичного впливу, в тому числі прийоми рукопашного бою (боротьби), для припинення правопорушень, подолання протидії законним

вимогам поліцейського, яка здійснюється із застосуванням сили щодо поліцейського або інших осіб, якщо інші способи були застосовані та не забезпечили виконання покладених на поліцію обов'язків. Варто зазначити, що для застосування фізичної сили поліцейський керується статтею 45 Закону “Про Національну поліцію”.[2]

На нашу думку, варто обов'язково пам'ятати, що перевищення повноважень по застосуванню сили тягне за собою відповідальність, встановлену законом, а також поліцейським заборонено застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю стосовно жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, людей з явними ознаками обмежених можливостей або старості.

Основою забезпечення особистої безпеки поліцейського є принцип “контакту-прикриття” на місці події, саме це є стандартною процедурою забезпечення безпеки в діяльності поліції. Завдяки цьому розподілу ролей збільшується психологічна впевненість, безпеку, може запобігти роззброєнню, замахам та втечам.

Забезпечення особистої безпеки поліцейського обумовлюється його індивідуально-психологічними особливостями, рівнем фізичного розвитку та рівнем інтелекту, моральними засадами особистості, навичками і вміннями вирішувати конфліктні ситуації, здатністю до самостійного аналізу професійної діяльності з метою розробки нових елементів стратегії і тактики, удосконалення засобів і прийомів ефективного виконання оперативно-службових завдань.

У повсякденній службовій діяльності поліцейський має вогнепальну зброю, гумовий або пластиковий кийок, електрошокові пристрої контактної та контактано-дистанційної дії, засоби обмеження рухомості, засоби, споряджені речовинами слъзозігінної та дратівливої дії. Для участі в спеціальних операціях із затримання особливо небезпечних і озброєних злочинців, ліквідації масових заворушень тощо. вони повинні бути забезпеченими (за потреби) засобами захисту голови, рук, ніг і тулуба, світлозвуковими засобами відволікаючого впливу, засобами руйнування перешкод і примусової зупинки автотранспорту

тощо. Часто, недооцінюючи роль перерахованої екіпіровки, поліцейські нехтують їх використанням, що призводить до травм, поранень, загибелі.[3]

Екіпірування поліцейського включає в себе однострій, спорядження, зброю, спеціальні засоби та інше майно, необхідне для виконання службових завдань. Його наявність і найменування залежать від завдань та специфіки служби.

Можна зробити висновок, що забезпечення особистої безпеки поліцейського та інших осіб є обов'язком поліцейського. Розподіл ролей “контакту-прикриття”, достатнє екіпірування, дотримання законності є основоположними методами забезпечення особистої безпеки в діяльності поліцейських.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Тактико-спеціальна підготовка: навч. посіб. / [О.Г. Комісаров, А.О. Собакаръ, Е.Ю. Соболю, О.С. Юнін та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпро: ДДУВС, 2017.
2. Закон України «Про Національну поліцію»: Закон України від 2 липня 2015 р. / Офіційний вісник України. – 2015. – № 63. – Ст. 2075. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
3. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник / О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

CONTENTS

ECONOMIC SCIENCE

Foreign economic activity

Залесский Б.Л. ВАЖНО ПРОДОЛЖАТЬ СИСТЕМНУЮ РАБОТУ ДЛЯ НОВЫХ ПРОЕКТОВ	3
--	----------

Marketing and management

Lutfullayeva R. A. SITUATIONAL PREREQUISITES OF THE RESTRUCTURING PROCESS IN THE SYSTEM OF ECONOMIC UNCERTAINTY AND MANAGEMENT	7
---	----------

PEDAGOGICAL SCIENCES

Problems of training of specialists

Саулебек Н. Қ. ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КОЛЛЕДЖДЕ БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДАҒЫ БІЛІМ ЖҮЙЕСІН ҚҰРАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	17
ӘБІШЕВА А.Қ. TULIPA L ТУЫСЫНЫҢ ЗЕРТТЕЛУ ТАРИХЫ.....	21
Махшатов Фарица БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДА ЖОБАЛЫҚ ҚҰЗЫРТТЕРДІҢ ҚАЛЫПТАСУ ПРАКТИКАСЫ.....	25
Нысанбайқызы Нарқыз ҚАЗАҚСТАН ФЛОРАСЫНДАҒЫ ЖАСАҢШӨПТЕР ТҰҚЫМДАСЫНЫҢ (CRASSULACEAE DC.) ТАРАЛУЫ ЖӘНЕ ЗЕРТТЕЛУ ДЕҢГЕЙІ..	29
Нұрхан Д. Ж. ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДЕ ЗИЯТКЕРЛІК МЕКТЕПТЕРДІҢ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	33
Сарыбекова К.Н. РЕЗУЛЬТАТИВНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПЕДАГОГА И УЧЕНИКА НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В СИСТЕМЕ ОБНОВЛЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	38
Belgibaeyeva G.K., Beisenbekova G.B., Abylaikhan S.M., Yelshina M.K., Yespaeva R.O SOCIAL PARTNERSHIP OF FAMILY AND PRESCHOOL INSTITUTION	46

LAW

Criminal law and criminology

Приходько А.Ю. , Плахотний А. П. МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ..... 52

CONTENTS.....55

294989

294990

294920

294921

294922

294923

294924

294972

294987

294919